

LIBER DUODECIMUS.

q. 19 f. 184

I.

R DE REBUS CREDITIS SI CERTUM PETETUR ET DE CON- SEP
DICTIONE R

- 1** ULPIANUS libro uicensimo sexto ad edictum. E re est, priusquam ad uerbo- B. 28, 1, 1 S
2 rum interpretationem perueniamus, pauca de significacione ipsius tituli referre. Quoniam e-
 igitur multa ad contractus uarios pertinentia iura sub hoc titulo praetor inseruit, ideo re-
 rum creditarum titulum praemisit: omnes enim contractus, quos alienam fidem secuti in-
 stituimus, complectitur: nam, ut libro primo quaestionum Celsus ait, credendi generalis
 appellatio est: ideo sub hoc titulo praetor et de commodato et de pignore edixit. nam 10
 cunctumque rei adsentiamur alienam fidem secuti mox recepturi quid, ex hoc contractu
 credere dicimur. ref quoque uerbum ut generale praetor elegit.
- 2** PAULUS libro uicensimo octavo ad edictum. Mutuum damus recepturi non B. 28, 1, 2 S
 eandem speciem quam dedimus (aliquin commodatum erit aut depositum), sed idem genus:
1 nam si aliud genus, ueluti ut pro tritico uinum recipiamus, non erit mutuum. Mutui datio 15
 consistit in his rebus, quae pondere numero mensura consistunt¹, quoniam eorum datione.
 possumus in creditum ire, quia² in genere suo functionem recipiunt per solutionem quam
 specie: nam in ceteris rebus ideo in creditum ire non possumus, quia aliud pro alio inuito
2 creditor solui non potest. Appellata est autem mutui datio ab eo, quod de meo tuum
3 fit: et ideo, si non fiat tuum, non nascitur obligatio. Creditum ergo a mutuo differt qua 20
 genus a specie: nam creditum consistit extra eas res, quae pondere numero mensura con-
 tinentur sic, ut, si eandem rem recepturi sumus, creditum est³. item mutuum non potest
4 esse, nisi proficiatur pecunia, creditum autem interdum etiam si nihil proficiatur, ueluti
5 si post nuptias dos promittatur. In mutui datione oportet dominum esse dantem, nec
 obest, quod filius familias et seruus dantes peculiares nummos obligant: id enim tale est, 25
 quale si uoluntate mea tu des pecuniam: nam mihi actio adquiritur, licet mei nummi non
 fuerint. Uerbis quoque credimus quodam actu ad obligationem comparandam interposito,
 ueluti stipulatione.
- 3** POMPONTUS libro uicensimo septimo ad Sabinum. Cum quid mutnum dede- B. 28, 1, 3 S*
 rimus, etsi non cauimus, ut aequa bonum nobis redderetur, non licet debitori deteriorem 30
 rem, quae ex eodem genere sit, reddere, ueluti uinum nouum pro uetere: nam in contra-
 hendo quod agitur pro tanto habendum est, id autem agi intellegitur, ut eiusdem generis
 et eadem bonitate soluatur, qua datum sit.
- 4** ULPIANUS libro trigensimo quarto ad Sabinum. Si quis nec causam nec pro- B. 28, 1, 4 S*
 positum faenerandi habuerit et tu empturus praedia desideraueris mutuam pecuniam nec 35
 F[P(L, ubi u. 5 ... 14 eandem spe sunt in litura a m. rec., U)]

¹ constant (Hal.)? ² quia] quae (Hal.)? ³ est] sit?

³ si certum petetur] sic Latine etiam BS
 (p. 586 H.) 4 R] resp P 5 e re] F, bene
 PLU 6 interpr'a stationem F² 9 credenda
 F² 12 dicimus P | ueruum F¹ 17 prae-
 ciunt P^o 18 speciem P^o | qui aliud P^o

20 creditur ergo P^o 22 simus P 23 ni-
 chil f | ueluti] ...ut P^o, uelut L 29 libro
 xxii P, libro xxviii U 30 cabimus F
 31 ex odem PU 33 qua] quod PLU 35 de-
 sid.] si desid. P^o

uolueris creditae nomine antequam emisses suscipere atque ita creditor, quia necessitatem forte proficisciendi habebat, deposuerit apud te hanc eandem pecuniam, ut, si emisses, crediti nomine obligatus essemus, hoc depositum periculo est eius qui suscepit. nam et qui rem uendendam acceperit, ut pretio uteretur, periculo suo rem habebit. Res pignori data pecunia soluta condici potest. et fructus ex iniusta causa percepti condicendi sunt: nam 5 et si colonus post lustrum completum fructus percepit, condici eos constat ita demum, si non ex uoluntate domini percepti sunt: nam si ex uoluntate, procul dubio cessat con-
2 dictio. Ea, quae ui fluminum importata sunt, condici possunt.

5 POMPONIUS libro uicensimo secundo ad Sabinum. || Quod te mihi dare oportet [B. 23, 1, 5] ^{S*} f. 184' teat si id postea perierit, quam per te factum erit quominus id mihi dares, tuum fore id 10 detrimentum constat. sed cum quaeratur, an per te factum sit, animaduerti debebit, non solum in potestate tua fuerit id nec ne aut dolo malo feceris quominus esset¹ uel fuerit nec ne, sed etiam si aliqua iusta causa sit, propter quam intellegere deberes te dare oportere.

6 PAULUS libro uicensimo octauo ad edictum. Certum est, cuius species uel [B. 23, 1, 6] ^S quantitas, quae in obligatione uersatur, aut nomine suo aut ea demonstratione quae nominis 15 uice fungitur qualis quantaque sit ostenditur. nam et Pedius libro primo de stipulationibus nihil referre ait, proprio nomine res appelletur an digito ostendatur an uocabulis quibusdam demonstretur: quatenus mutua uice fungantur, quae tantundem praestent.

7 ULPIANUS libro uicensimo sexto ad edictum. Omnia, quae inseri stipulatio- [B. 23, 1, 7] ^S nibus possunt, eadem possunt etiam numerationi pecuniae, et ideo et condiciones. ²⁰

8 POMPONIUS libro sexto ex Plautio. Proinde mutui datio interdum pendet, ut [B. 23, 1, 8] ^{*E} ex post facto confirmetur: ueluti si dem tibi mutuos nummos, ut, si condicio aliqua exstiterit, tui fiant sisque mihi obligatus: item si legatam pecuniam heres crediderit, deinde legatarius eam noluit ad se pertinere, quis heredis ex die aditae hereditatis uidentur nummi fuisse, ut credita pecunia peti possit. nam Julianus ait et traditiones ab herede factas ad 25 id tempus redigi, quo hereditas adita fuerit, cum repudiatum sit legatum aut adpositum².

9 ULPIANUS libro uicensimo sexto ad edictum. Certi condicatio com- [B. 23, 1, 9. Ep. 17, 2] petit ex omni causa, ex omni obligatione, ex qua certum petitur, siue ex certo contractu petatur siue ex incerto: licet enim nobis ex omni contractu certum condicere, dummodo praesens sit obligatio: ceterum si in diem sit uel sub condicione obligatio, ante diem uel 30 condicionem non potero agere. Competit haec actio etiam ex legati causa et ex lege [Ep.] Aquilia. sed et ex causa furtiva per hanc actionem condicetur. sed et si ex senatus consulto agetur, competit haec actio, ueluti si is cui fiduciaria hereditas restituta est agere 2 uolet. Siue autem suo nomine quis obligatus sit siue alieno, per hanc actionem recte con- 3 nenit. Quoniam igitur ex omnibus contractibus haec certi condicatio competit, siue re 35 fuerit contractus factus siue uerbis siue coniunctim, referenda sunt nobis quaedam species, 4 quae dignum habent tractatum, an haec actio ad petitionem eorum sufficiat. Numerauit tibi decem et haec alii stipulatus sum: nulla est stipulatio: an condicere decem per hanc actionem possim, quasi duobus contractibus interuenientibus, uno qui re factus est, id est numeratione, alio qui uerbis, id est inutiliter, quoniam alii stipulari non potui? et puto 40 F[P(LU)]

¹ sit? ² amissum (Blume)?

1 a'ntque F 3 credite P 4 præstio F 5 fructus] f....us F 9 quod mihi dari oportet Latine BS (Cyr.) 10 si id] si P | id mihi] ad mihi F 11 per t'a'e F² 14 spe-
cies uel quantitas] qualitas et ut inseratur
ante quantitas uidentur quadere B (Anon.): τὸ
εἶδος καὶ τὸ ποιὸν καὶ τὸ ποσόν ετ BS (Cyr.):
τὸ εἶδος καὶ ἡ ποιότης καὶ ἡ ποσότης: sed wide
ne haec proficiscantur ex uerbis u. 16 qualis
quantaque sit non recte intellectis, cum qualis
ibi referatur ad speciem, quanta ad quantitatem
15 qu'a'e F² 18 fungantur F¹, fungatur F²,

refungatur P, res fungatur LU: τὰ ὄνοματα
ἀντί ἀλλήλων λεγόμενα τὴν αὔτην σχιματι-
αλοῖ BS (Steph.) | praestent'i F, praestet
LU 22 ex'stiterit F² 24 aditae] ad te P,
om. U 25 herede's' F² 26 adpositum]
F=PU, admissum F², oppositum L², inc. L²
27 competit F¹ 30 si in] sint P² | condicione
ne'm' F² 32 sed et] sed PLU | furtiva F
33 actio] actio etiam ex legati causa P²
34 cumuenietur P, conuenietur LU 35 certa
F² 36 nouis F² 37 earum PLU 40 potui]
potuit P²

6 posse. Idem erit, si a pupillo fuero sine tutoris auctoritate stipulatus, cui tutores *auctore*
6 credidi: nam et tunc manebit mihi condicione ex numeratione. Item quaeri potest¹ et si,
quod tibi numerantur, sub impossibili condicione stipuler: cum enim nulla sit stipulatio,
7 manebit condicione. Sed et si ei numerauero, cui postea bonis interdictum est, mox ab
8 eo stipuler, puto pupillo eum comparandum, quoniam et stipulando sibi adquirit. Si num-
mos meos tuo nomine dedero uelut tuos absente te et ignorante, Aristo scribit adquiri tibi
condicione: Iulianus quoque de hoc interrogatus libro decimo scribit ueram esse Aristonis
sententiam nec dubitari, quin, si meam pecuniam tuo nomine uoluntate tua dedero, tibi
adquiritur² obligatio, cum cottidie credituri pecuniam mutuam ab alio poscamus, ut nostro
9 nomine creditor *numeret* futuro debitori nostro. Deposui apud te decem, postea permisi
tibi uti: Nera Proculus etiam antequam moueantur, condicere quasi mutua tibi haec posse³
aiunt, || et est uerum, ut et Marcellus uidetur: animo enim coepit possidere. ergo transit i. 185
periculum ad eum, qui mutuam rogauit et poterit ei condici.

10 IDEM libro secundo ad edictum. Quod si ab initio, cum deponerem, uti tibi [B. 28, 1, 10 *E
si uoles permisero, creditam non esse antequam mota sit, quoniam debitu iri non est certum. 15

11 IDEM libro uicensimo sexto ad edictum. Rogasti me, ut tibi pecuniam cre- [B. 28, 1, 11 S
derem: ego cum non haberem, lanceam tibi dedi uel massam auri, ut eam uenderes et num-
mis uuteris. si uendideris, puto mutuam pecuniam factam. quod si lanceam uel massam
sine tua culpa perdideris prius quam uenderes, utrum mihi an tibi perierit, quaestio nis est.
mihi uidetur Neruae distinctio uerissima existimantis multum interesse, uenalem habui hanc 20
lanceam uel massam nec ne, ut, si uenalem habui, mihi perierit, quemadmodum si alii de-
dissem uendendam: quod si non fui proposito hoc ut uenderem, sed haec causa fuit uen-
dendi, ut tu uuteris, tibi eam perisse, et maxime si sine usuris credidi. Si tibi dedero
decem sic, ut nouem debeas, Proculus ait, et recte, non amplius te ipso iure debere quam
nouem. sed si dedero, ut undecim debeas, putat Proculus amplius quam decem condici 25
non posse. Si fugitiuus seruus nummos tibi credidér, an condicere tibi dominus possit,
quaeritur. et quidem si seruus meus, cui concessa est peculii administratio, cre- [Ep. 17, 4
diderit tibi, erit mutua: fugitiuus autem uel alius seruus contra uoluntatem domini credendo
non facit accipientia. quid ergo? uindicari nummi possunt, si extant, aut, si dolo malo
desinant possideri, ad exhibendum agi: quod si sine dolo malo consumpsisti, condicere so
tibi potero.

12 POMPONIUS libro sexto ex Plantio. Si a furioso; cum eum [B. 28, 1, 12. Cf. Pomp. 44, 7, 24 *E
compotem mentis esse putares, pecuniam quasi mutuam accepteris eaque in rem tuam ueresa
fuerit, condicione furioso adquiri Iulianus ait: nam ex quibus causis ignorantibus nobis
actiones adquiruntur, ex isdem etiam furioso adquiri. item si is qui seruo crediderat fu- 25
rere cooperit, deinde seruus in rem domini id uerterit, condici furiosi nomine posse. et si
alienam pecuniam credendi causa quis dederit, deinde furere cooperit et consumpta sit ea
pecunia, condicione furioso adquiri.

13 UPIANUS libro uicensimo sexto ad edictum. Nam et si fur nummos tibi [B. 28, 1, 13 S
F[P(L, cuius manus antiqua deficit u. 12 in uoc. possidere, U)]

¹ item quaeri potest] idemque erit? ² adquiratur (det.)? ³ me ins.

1 fuero 'sine tutores se idem erit, si a pupillo
fuero' sine F | tutores] tutorem PU | auctore
om. *FPLU*: ἀπέρ τύποντιά αύτοῦ (τοῦ ἐπι-
τρόνου) ἐδάνεια B (Anon.) 9 adquiratur
PLU 10 creditur F¹ | numeret] LU cum BS
(Cyr.): εἰ δὲ καὶ δανεισάμενος πάρα σογ καὶ
μέλλων Τίτιφ δανείσαται κελεύσω σογ καὶ
ἀπαριθμήσαι coll. B (Anon.): εἰ γάρ κατὰ παράκλη-
σιν μογ δώς τινι νομίσματα ονόματι μογ et BS
(Steph. sch. 19): ἀπαριθμήσας ... ἔχει τὴν νε-
gotiōρουν ἡ τὴν μανδάτι, μενσ et F, μενσ
numeret (numerit P^o) et P | future F¹ 13 ei
om. P^o 15 debitum PU 16 rogasti] ire-

gasti F¹ 17 uel mansam P 18 massam]
massam auri ut eamue P^o 19 perdideris ...
tibi om. P^o 22 fuit propositum F²P⁴, fuit
proposito U 23 uuteris P^o 24 nobem F² |
et] te PU | te om. PU 25 nobem F | sed]
F¹, sed et F²PLU: ἐνθα δὲ συνεφωνίθι BS
(Steph.) similiterque B (Anon.) et BS (Cyr.)
29 accipientib[us] F² | extant f 30 condi-
cere tibi potero] F², condici tibi potero F²P,
condici potero U 32 furiose F² 35 his-
dem F 36 id uerterit P^oU, inc. P^o
37 ea] ex F² 38 adquirit PU

- 1 credendi animo dedit, accipientis non facit, sed consumptis eis nascitur condicatio. Unde Piginianus libro octavo quaestionum ait: si alienos nummos tibi mutuos dedi, non ante mihi teneris, quam eos consumpseris. quod si per partes eos consumpseris, an per partes tibi condicam, quaerit: et ait condicetur, si admonitus alienos nummos fuisse ideo per 2 partem condico, quia nondum totos consumptos compereram. Si seruus communis decem 5 crediderit, puto, siue administratio seruo concessa est, sine non et consumantur nummi, quinum competere actionem: nam et si communes tibi nummos credidero centum, posse me quinquaginta condicere libro octavo quaestionum Piginianus scribit, etiamsi singula corpora communia fuerint.
- 14 IDEM libro uicensimo nono ad edictum. Si filius familias contra B. 23, 1, 14. Ep. 17, 78 S senatus consultum mutuatus pecuniam soluerit, patri nummos uindicanti nulla exceptio obicietur: sed si fuerint consumpti a creditore nummi, Marcellus ait cessare condicitionem, quoniam totiens condicatio datur, quotiens ex ea causa numerati sunt, ex qua actio esse potuisset, si dominium ad accipientem transisset: in proposito autem non esset. denique per errorem soluti contra senatus consultum crediti magis est cessare repetitionem. 15
- 15 IDEM libro trigensimo primo ad edictum. Singularia quaedam recepta sunt B. 23, 1, 15 S circa pecuniam creditam: nam si tibi debitorem meum iussero dare pecuniam, obligaris mihi, quamvis meos nummos non acceperis. quod igitur in duabus personis recipitur, hoc et in eadem persona recipiendum est, ut, cum || ex causa mandati pecuniam mihi debeas f. 185' et conuenerit, ut crediti nomine eam retineas, uideatur mihi data pecunia et a me ad te profecta.
- 16 PAULUS libro trigensimo secundo ad edictum. Si socius propriam pecuniam B. 23, 1, 16 S mutuam dedit, omnimodo creditam pecuniam facit, licet ceteri dissenserint: quod si communem numerauit, non alias creditam efficit, nisi ceteri quoque consentiant, quia sue partis tantum alienationem habuit. 25
- 17 ULPIANUS libro primo disputationum. Cum filius familias uiaticum suum B. 23, 1, 17 S mutuum dederit, cum studiorum causa Romae ageret, responsum est a Scuola extraordinario iudicio esse illi subueniendum.
- 18 IDEM libro septimo disputationum. Si ego pecuniam tibi quasi donaturus B. 23, 1, 18 S dedero, tu quasi mutuam accipias, Iulianus scribit donationem non esse: sed an mutua sit, so uidendum. et puto nec mutuam esse magisque nummos accipientis non fieri, cum alia opinione acceperit. quare si eos consumpserit, licet condicione teneatur, tamen doli exceptione 1 uti poterit, quia secundum uoluntatem dantis nummi sunt consumpti. Si ego quasi deponeo tibi dedero, tu quasi mutuam accipias, nec depositum nec mutuum est: idem est et si tu quasi mutuam pecuniam dederis, ego quasi commodatam ostendendi gratia accepi: 35 sed in utroque casu consumptis nummis condicione sine doli exceptions locus erit.
- 19 IULIANUS libro decimo digestorum. Non omnis numeratio eum qui accepit B. 23, 1, 19 S obligat, sed quotiens id ipsum agitur, ut confessim obligaretur. nam et is, qui mortis causa pecuniam donat, numerat pecuniam, sed non aliter obligabit accipientem, quam si exstitisset casus, in quem obligatio collata fuisset, ueluti si donator conualuisset aut is qui accipiebat 40 prior decessisset. et cum pecunia daretur, ut aliiquid fieret, quamdiu in pendentia esset, an id futurum esset, cessabit obligatio: cum uero certum esse coepisset futurum id non esse, obligabitur qui accepisset: ueluti si Titio decem dedero, ut Stichum intra caleendas manumitteret, ante kalendas nullam actionem habebo, post kalendas ita demum agere potero, 1 si manumissus non fuerit. Si pupillus sine tutoris auctoritate crediderit aut soluendi causa 45

F[P(U)]

1 dederit PU | conductio *F¹* 2 piginianus *P*
 3 quod ... consumpseris *om. P^o* | per partem
PU 5 consumptos *om. P^o* 6 seruos *P^o* |
 consummantur *F* | nummi's' *F²* 8 libro
 octavo (octabo *F*) q. pap.] piginianus libro uiii
 questionum *P*, l' nouem quaestionum piginianus *U* 9 funerint *P^o* 14 esset] esse *PU*

15 solutio *P^o* 16 praecepta *F²PU* 23 de-
 derit *PU* 30 mutua *P^o* 34 mutuam pe-
 cuniam accipias *P^o* 35 si] nam si *PU*
 36 conditionis sine *P^o* 38 causa] *PLU*, cau-
 sam *F* 39 donat numerat pecuniam *om. P^o* |
 obligabit] *F²*, -uit *F¹PU* 41 et] id *P^o* 42 id
 fut.] fut. *P^o* 43 obligauitur *F²* | decimo *P*

dederit, consumpta pecunia condictionem habet uel liberatur non alia ratione, quam quod factum eius intelligitur ad eum qui acceperit peruenisse: quapropter si eandem pecuniam in, qui in creditum uel in solutum acceperat, alii porro in creditum uel in solutum dederit, consumpta ea et ipse pupillo obligatur uel eum a se liberabit et eum cui dederit obligatum habebit uel se ab eo liberabit. nam omnino qui alienam pecuniam credendi causa dat, & consumpta ea habet obligatum eum qui acceperit: item qui¹ in solutum dederit, liberabitur ab eo qui acceperit.

- 20** IDEM libro octavo decimo digestorum. Si tibi pecuniam donassem, ut tu mihi [B. 23, 1, 20] S eandem crederes, an credita fieret? dixi in huiusmodi propositionibus non propriis uerbis nos uti, nam talem contractum neque donationem esse neque pecuniam creditam: donationem non esse, quia non ea mente pecunia daretur, ut omnimodo penes accipientem maneret: creditam non esse, quia exsoluendi causa magis daretur, quam alterius obligandi. 10 igitur si is, qui pecuniam hac condicione accepit, ut mihi in creditum daret, acceptam dederit, non fore creditam: magis enim meum accepisse intellegi debeo. sed haec intellegenda sunt propter suptilitatem uerborum: benignius tamen est utrumque ualere. 15
- 21** IDEM libro quadragensimo octavo digestorum. Quidam existimat [B. 23, 1, 21. Ep. 17, 20] S uerunt neque eum, qui decem peteret, cogendum quinque accipere et reliqua persequi, neque eum, qui fundum suum diceret, partem dumtaxat iudicio persequi: sed in utraque causa humanius facturus uidetur praetor, si actorem compulerit ad accipiendum id quod offeratur, cum ad officium eius pertineat lites deminuere. 20
- 22** IDEM libro quarto ex Minicio. Uinum, quod mutuum datum erat, per in- [B. 23, 1, 22] S f. 186 dicem petitum est: quae situm est, cuius temporis aestimatio fieret, utrum cum datum esset an cum item contestatus fuisset an cum res iudicaretur. Sabinus respondit, si dictum esset quo tempore redderetur, quanti tunc fuisset, si dictum non esset, quanti tunc fuisset, cum petitum esset. interrogavi, cuius loci pretium sequi oporteat. respondit, si conuenisset, ut certo loco redderetur, quanti eo loco esset, si dictum non esset, quanti ubi esset petitum. 25
- 23** AFRICIANUS libro secundo quaestionum. Si eum seruum, qui tibi legatus sit, [B. 23, 1, 23] S quasi milii legatum possederim et uendiderim, mortuo eo posse te mihi pretium condicere Julianus ait, quasi ex re tua locupletior factus sim. 30
- 24** ULPIANUS libro singulari pandectarum. Si quis certum stipulatus fuerit, ex [B. 23, 1, 24] S stipulatu actionem non habet, sed illa conducticia actione id persequi debet, per quam certum petitur.
- 25** IDEM libro singulari de officio consularium. Creditor, qui ob restitutionem [B. 23, 1, 25] S aedificiorum crediderit, in pecuniam quam crediderit priuilegium exigendi habebit. 35
- 26** IDEM libro quinto opinionum. Si pecuniam militis procurator eius mutuam [B. 23, 1, 26] Sf* dedit fideiuersoremque accepit, exemplo eo quo si tutor pupilli aut curator iuuenis pecuniam alterius eorum creditam stipulatus fuerit, actionem dari militi cuius pecunia fuerit placuit.
- 27** IDEM libro decimo ad edictum. Ciuitas mutui datione obligari potest, si ad [B. 23, 1, 27] E utilitatem eius pecuniae uersae sunt: alioquin ipsi soli qui contraxerunt, non ciuitas tene- 40 buntar.
- 28** GAIUS libro licensimo primo ad edictum prouinciale. Creditor, qui non ido- [B. 23, 1, 28] E F[P(U)]

¹ item qui¹ siue?

1 liberatur] si liberatur PU 3 solutum acc.] sol. dederit acc. P¹ 4 obl. pup. P | eum cui] cum cui F¹ 5 uel se ab eo liberabit (liberauit FP, liberauerit U) om. F¹ 9 dixit P¹ 14 meum] eum P¹ | intellegenda e' F¹ 20 offertur P 21 minutio P, mutatio U 22 quae situm] tuum itum F¹ 24 si dictum non esset, quanti tunc fuisset] supplevi ad B(Anon): εἰναι [immo ei] συνεφωνήθη ποτε ... χρή δοθῆναι ... πρὸς ἔκεινον ... τὸν χρόνον

Δίδοται ἡ διατίμησις εἰ δὲ μὴ συνεφωνήθη, πρὸς τὸν τοῦ προκατάρχεως καιρὸν (similiter BS Cyrilli et Stephani): om. FP¹, si non quanti tunc esset P¹U (quae abesse a Pisano libro uidetur indicare U¹) 25 cum] com F 30 factus] ractus F¹ 32 conducticia actione] conductio PU 35 quam creditit PU 37 fidemiuersoremque P¹U | iubenis F 42 primo om. P | prouinciale P

- neum pignus accepit, non amittit exactionem eius debiti quantitatis, in quam pignus non sufficit.
- 29 PAULUS libro quarto ad Plautium. Si institorem seruum dominus [B. 23, 1, 29. Ep. 17, 20] E habuerit, posse dici Iulianus ait etiam condici ei posse, quasi iussu eius contrahatur, a quo praepositus sit. ⁵
- 30 IDEM libro quinto ad Plautium. Qui pecuniam creditam accepturus spopondit [B. 23, 1, 30] E creditori futuro, in potestate habet, ne accipiendo se ei obstringat.
- 31 IDEM libro septimo decimo ad Plautium. Cum fundus uel homo per con- [B. 23, 1, 31] E dictionem petitus esset, puto hoc nos iure uti, ut post fiducium acceptum causa omnis restituenda sit, id est omne, quod habiturus esset actor, si litis contestandae tempore so- 10
- 1 latus fuisset. Seruum tuum imprudens a fure bona fide emi: [Iul. D. 19, 1, 24, 1. Ep. 16, 83] is ex peculio, quod ad te pertinebat, hominem parauit, qui mihi traditus est. Sabinus Cassius posse te mihi hominem condicere: sed si quid mihi abesset ex negotio quod is gessisset, inuicem me tecum acturum. et hoc uerum est: nam et Iulianus ait uiden- [D] dum, ne dominus integrum ex empto actionem habeat, uendor autem condicere possit 15 bonae fidei emptori. quod ad peculiares nummos attinet, si exstant, vindicare eos dominus potest, sed actione de peculio tenetur uendori, ut pretium soluat: si consumpti sint, actio de peculio euanscitur. sed adicere debuit Iulianus non aliter domino serui uenditorem ex empto teneri, quam si ei pretium solidum et quaecumque, si cum libero contraxisset, de- berentur, dominus serui praestaret. idem dici debet¹, si bonae fidei possessori soluissem, 20 si tamen actiones, quas aduersus eum habeam, praestare domino paratus sim.
- 32 CELSUS libro quinto digestorum. Si et me et Titum mutuam pecuniam ro- [B. 23, 1, 32] E gaueris et ego meum debitorem tibi promittere iusserim, tu stipulatus sis, cum putares eum Titii debitorem esse, an mihi obligaris? subsisto, si quidem nullum negotium mecum contraxisti: sed proprius est ut obligari te existimem, non quia pecuniam tibi credidi (hoc 25 enim nisi inter consentientes fieri non potest): sed quia pecunia mea ad te peruenit, eam mihi | a te reddi bonum et aequum est. ^{f. 186'}
- 33 MODESTINUS libro decimo pandectarum. Principalibus constitutionibus ca- [B. 23, 1, 33] E uetur, ne hi qui prouinciam regunt quive circa eos sunt negotientur mutuam pecuniam dent faenusue exerceant. ³⁰
- 34 PAULUS libro secundo sententiarum. Praesidis prouinciae officiales, quia per- [B. 23, 1, 34] *P 1 petni sunt, mutuam pecuniam dare et faenebrem exercere poesunt. Praeses prouinciae mutuam pecuniam faenebrem sumere non prohibetur.
- 35 MODESTINUS libro tertio responsorum. Periculum nominum ad eum, cuius [B. 23, 1, 35] E* culpa deterius factum probari potest, pertinet. ³⁵
- 36 LAUOLENUS libro primo epistularum. Pecuniam, quam mihi sine condicione [B. 23, 1, 38] Ef debebas, iussu meo promisisti Attio sub condicione: cum pendente condicione in eo statu sit obligatio tua aduersus me, tamquam sub contraria condicione eam mihi spoponisti², si pendente condicione petam, an nihil acturus sum? respondit: non dubito, quin mea³ pecunia, quam ipse sine condicione stipulatus sum, etiam si condicio in persona 40 Attii, qui ex mea voluntate eandem pecuniam sub condicione stipulatus est, non extiterit, F[P(U)]

¹ idem dici debet] firmant B (Anon.: τὸ ἀγόμενον, collato sch. 15 Stephani, ubi uerba aliter explicare conatur interpres, ίνα μή εἰρεθῶμεν ταῦτο λογοῦντες): item adici debet absolui me (uenditorem serui uicarii intellege) debere? ² spopondisses (Hal.)? ³ ea (Hal.)?

1 amittat F¹ 3 lib. uii P | institorem] F=P, institutorem F=U 4 ei posse] posse P², posse ei U 7 ei om. F¹ 10 actori F², auctor P² 12 ex peculio] e poculo P², 16 bona'e' F² | emptori] est emptori P 17 tenetur ... 18 peculio bis P² 20 soluissem ... 21 habeam] FP², soluisset ... habeat P²U 21 sim] sit PU 23 meum] eum

meum P² 25 proprius] prius P, proprius U 26 mea ad] F²PU, mea quae ad F² | perueniet P² 27 al' te F 35 deterior F², em. F² 37 attio] FL cum BS: οὐ Αγγιος, titio PU | cum pend. condicione om. P² | in eo] nec F² 38 aduersum PU | sub contraria condicione PU 39 an] in P² | sim P 41 attii] titi PU | eamdem F²

credita esse permaneat (perinde est enim, ac si nulla stipulatio interuenisset): pendente autem causa condicionis idem petere non possum, quoniam, cum incertum sit, an ex ea stipulatione deberi possit, ante tempus petere uideor.

- 37 PAPINIANUS libro primo definitionum. Cum ad praesens tempus condicio con- [B. 23, 1, 39] *P*
fertur, stipulatio non suspenditur et, si condicio uera sit, stipulatio tenet, quamvis tenere ⁵ contrahentes condicionem ignorent, ueluti 'si rex Parthorum uinit, centum mihi dari spons' des?' eadem sunt et cum in praeteritum condicio confertur.
- 38 SCAEUOLA libro primo quaestionum. Respiciendum enim esse, an, quantum [B. 23, 1, 40] *P*
in natura hominum sit, possit scire¹ eam debitu iri.
- 39 PAPINIANUS libro primo definitionum. Itaque tunc potestatem condicionis [B. 23, 1, 41] *P*
optinet, cum in futurum confertur.
- 40 PAULUS libro tertio quaestionum. Lecta est in auditorio Aemilii Papiniani [B. 23, 1, 42] *P*
praefecti praetorio iuris consulti cautio huiusmodi: 'Lucius Titius scripsi me accepisse a
Publio Maeuio quindecim mutua numerata mihi de domo et haec quindecim proba recte
'dari kalendis futuris stipulatus est Publius Maeuius, spopondi ego Lucius Titius. si die² 15
'supra scripta summa Publio Maeuio eiue ad quem ea res pertinebit data soluta satisue eo
'nomine factum non erit, tunc eo amplius, quo post soluam, poenae nomine in dies tri-
'ginta³ inque denarios centenos denarios singulos dari stipulatus est Publius Maeuius, spo-
pondi ego Lucius Titius. conuenitque inter nos, uti pro⁴ Maeuio ex summa supra scripta
'menstruos refundere debeam denarios trecentos ex omni summa ei heredie eius.' quaesi-
tum est de obligatione usurarum, quoniam numerus mensium, qui solutioni competebat,
transierat. dicebam, quia pacta in continent facts stipulationi inesse creduntur, perinde
esse, ac si per singulos menses certam pecuniam stipulatus, quoad tardius soluta eset,
usuras adieciisset: igitur finito primo mense primae pensionis usuras currere et similiter
post secundum et tertium tractum usuras non solutae pecuniae pensionis crescere⁵ nec
ante sortis non solutae usuras peti posse quam ipsa sors peti potuerat. pactum autem
quod subiectum est quidam dicebant ad sortis solutionem tantum pertinere, non etiam ad
usurarum, quae priore parte simpliciter in stipulationem uenissent pactumque id tantum ad
exceptionem prodesse et ideo non soluta || pecunia statutis pensionibus ex die stipulationis f. 187
usuras deberi, atque si id nominativi esset expressum. sed cum sortis petitio dilata sit, se
consequens est, ut etiam usurae ex eo tempore, quo moram fecit, accedant, et si, ut ille
putabat, ad exceptionem tantum prodesset pactum (quamvis sententia diuersa optimuerit),
tamen usurarum obligatio ipso iure non committetur: non enim in mora est is, a quo pe-
cunia propter exceptionem peti non potest. sed⁶ quantitatem, quae medio tempore collig-
itur, stipulamur, cum condicio extiterit, sicut est in fructibus: idem et in usuris potest 25
exprimi, ut ad diem non soluta pecunia quo⁷ competit usurarum nomine ex die interpositae
stipulationis praestetur.

- 41 AFRICANUS libro octavo quaestionum. Eius, qui in prouincia Stichum ser- [B. 23, 1, 43] *P*
num kalendario praeposuerat, Romae testamentum recitatum erat, quo idem Stichus liber
et ex parte heres erat scriptus: qui status sui ignarus pecunias defuncti aut exegit aut 40
credidit, ut interdum stipularetur et pignora acciperet. consulebatur quid de his iuris esset.

F[P(U)]

¹ sciri (u. i.)? ² supra scripta ins. (*Bynkershoek*) ³ tricenos? ⁴ pro] Publio (*P* cest.)?
⁵ sed totum comma pro Maeuio ex summa supra scripta insitum? ⁶ usuris non solutae
pecuniae pensiones crescere? ⁷ sed] nisi? ⁸ quod (u. i.)?

3 uidetur *F*² 6 centum dari *F*², centum dare *PU*, centum mihi a dare *F*², centum dare *Taur.* 7 confertur*i* *F*² 8 libro *om. P* | enim *om. F*² 9 sciri *PU*: ἀρκεῖ γὰρ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων γινώσκεται *B* (*Anon.*): eam] eadem *P* | deditu *F*, debitum *PU* 10 definitionē *F* 13 cautio *F*² 15 mae-
nius publicus *F*²*PU* 16 eique *PU* 17 tri-
ginta inque] xxii *PU* 20 trecentos *P*, occ *U*
21 mens'ium *F*² 23 quad] quod *PU* | tar-
diis *P* 24 primo mens'a e *F*², mense primo
PU | usuras ... 25 pensionia *om. P*, pensionis
om. U 31 si ut] sint *F*² 32 exceptions *P*²
34 sed] *FP*²*U*, sed si *P*²*U* | colligimur *F*²
36 quo] *FP*², quod *P*²*U* 39 quo] quod *P*²
40 heres erat] *FU*, erat heres *P*², erat *P*²

placebat debitores quidem ei qui soluisserent liberatos esse, si modo ipsi quoque ignorassent dominum decessisse. earum autem summarum nomine, quae ad Stichum peruenissent, familiae herciscundae quidem actionem non competere coheredibus, sed negotiorum gestorum dari debere. quas uero pecunias ipse credidisset, eas non ex maiore parte, quam ex qua ipse heres sit, alienatas esse: nam et si tibi in hoc dederim nummos, ut eos Sticho credas, 5 deinde mortuo me ignorans dederis, accipientis non facies: neque enim sicut illud receptum est, ut debitores soluentes ei liberentur, ita hoc quoque receptum, ut credendo nummos alienaret. quare si nulla stipulatio interuenisset, neque ut creditam pecuniam pro parte coheredis peti posse neque pignora teneri. quod si stipulatus quoque esset, referret, quemadmodum stipulatus esset: nam si nominatim forte Titio domino suo mortuo iam dari stipulatus sit, procul dubio inutiliter esset stipulatus. quod si sibi dari stipulatus esset, dicendum hereditati eum adquisisse: sicut enim nobismet ipsis ex re nostra per eos, qui liberi uel alieni serui bona fide seruant, adquiratur, ita hereditati quoque ex re hereditaria adquiri. post aditam uero a coheredibus hereditatem non aequa idem potest, utique si scierint eum sibi coheredem datum, quoniam tunc non possunt uideri bonae fidei possessores esse, qui nec possidendi animum haberent. quod si proponatur coheredes eius id ignorasse, quod forte ipsi quoque ex necessariis fuerint, potest adhuc idem responderi: quo quidem casu illud eventurum, ut, si suae condicionis coheredes iste seruus habeat, inuicem bona fide seruire uideantur.

- 42 CELSUS libro sexto digestorum. Si ego decem stipulatus a Titio deinceps [B. 23, 1, 44] ^E stipuler a Seio, quanto minus a Titio consequi possim: si decem petiero a Titio, non ²¹ liberatur Seius, alioquin nequicquam mihi cauetur: at si iudicatum fecerit Titius, nihil ultra Seius tenebitur. sed si cum Seio egero, quantumcumque est quo minus a Titio exigere potero eo tempore, quo iudicium inter me et Seium acceptum est, tanto minus a Titio postea petere possum. Labeo ait, cum decem dari curari stipulatus [Ulp. D. 45, 1, 67, 1] ²⁵ sis, ideo non posse te decem dare oportere intendere, quia etiam reum locupletiorem dando promissor liberari possit: quo scilicet significat non esse cogendum eum accipere iudicium, si reum locupletem offerat.

II.

f. 187'

R DE IUREIURANDO SIUE UOLUNTARIO SIUE NECESSARIO ^{ESP} SIUE IUDICIALI R

31

- 1 GAIUS libro quinto ad edictum prouinciale. Maximum remedium [B. 22, 5, 1. Ep. 12, 45] ^E expediendarum litium in usum uenit iuriurandi religio, qua uel ex pactione ipsorum litigatorum uel ex auctoritate iudicis deciduntur controuersiae.
- 2 PAULUS libro octavo decimo ad edictum. Iusiurandum spe- [B. 22, 5, 2. Ep. 11, 34. 12, 45] ^E ciem transactionis continet maioremque habet auctoritatem quam res iudicata. ³⁶
- 3 UPLIANUS libro uicensimo secundo ad edictum. Ait praetor: 'Si is cum quo [B. 22, 5, 3] ^E agetur condicione delata iurauerit'. eum cum quo agetur accipere debemus ipsum reum. F[P(U)]

1 quidem] quod *P* 7 liuerentur *F* | numero's *F* 9 referret ... 10 esset *om. F* 11 sit ... stipulatus *bis P* | 'si' sibi *F*, si (*om. sibi*) *U* 13 seruunt *F* *P* | adquirunt *P*, adquiritur *P* *U* 14 a quo hereditibus *P* 15 bona's *F* | possessiones *P* 18 condicione dominica coleretur deberi idem (dom. c. d. id. *del. uncinula appositio F* *U*) coheredes (coheredes *erasum F*) iste *FPU*: εἰ δὲ ἀργόι ἔπειν οἱ ἄγοι, ἀλλά λοις δοκούσιν καλὴ πίτει δογλεύειν *B* (*Anon.*) 20 ergo *P* 21 titio *P* 22 nequi'c'quam *F*, nec quicquam *P* *U* 23 quantumcumquo *F*,

quanticumque (*sic*) *P*, quanticumque *U* | exigere petiero *P*, exigere potero *U* 25 dari curari] curari *F*, dari *F*, curari dari *U* *id que confirmare uidentur D. 45, 1, 67, ubi hunc Celsi locum Ulpianus citat sic*: eum qui decem dari sibi curari stipulatus sit, non posse decem petere, *et B* (*Anon.*): φροντίζειν τοῦ χρεῖν *ce et BS* (*Steph.*): φροντίζειν λοθῆναι *coi*, tu dari *PU* 26 possem *P* | dari *F* *PU* | promisso *P* 27 quo] quod *PU* | significet errore *Taur.* 31 judiciali lib. xii t ii R *F* 32 prouincialem *P* 33 ligatorum *P*

nec frusta adicitur 'condicione delata': nam si reus iurauit nomine ei iuriurandum [Ep. 12, 46] **E**
 dum deferente, praetor id iuriurandum non tuebitur: sibi enim iurauit: alioquin facillimus
 quisque¹ ad iuriurandum decurrens nomine sibi deferente iuriurandum oneribus actionum
¹ se liberabit. Quacumque autem actione quis conueniatur, si iurauerit, proficiet ei iuriurandum, siue in personam siue in rem siue in factum siue poenali actione uel quauis 5
² alia agatur siue de interdicto. Sed et si de condicione personae fuerit iuratum, praetor
 iuriurandum tuebitur: ut puta detuli iuriurandum et iurasti in potestate mea te non esse:
³ tuendum erit iuriurandum. Unde Marcellus scribit etiam de eo iurari [Marc. D. 37, 10, 10]
 posse, an praegnas sit mulier uel non sit, et iureiurando standum: denique ait, si de pos-
 sessione erat quaestio, seruari oportere, si forte quasi praegnas ire in possessionem uolebat 10
 et, cum ei contradiceretur, uel ipsa iurauit se praegnatum uel contra eam iuratum est: nam
 si ipsa, ibit in possessionem sine metu, si contra eam, non ibit, quamuis uere praegnas
 fuerit: proderitque, inquit Marcellus, mulieri iuranti iuriurandum, ne conueniatur quasi ca-
 lumniae causa uentris nomine fuerit in possessionem neve uim patiatur in possessione. sed
 an iuriurandum eo usque prosit, ut post editum partum non quaeratur, ex eo editus sit an 15
 non sit cuius esse dicitur, Marcellus tractat: et ait ueritatem esse querendam, quia iuriurandum alteri neque prodest neque nocet: matris igitur iuriurandum partui non proficiet:
⁴ nec nocebit, si mater detulerit et iuretur ex eo praegnas non esse. Iurari autem oportet,
 ut delatum est iuriurandum: ceterum si ego detuli ut per deum iurares, tu per caput tuum
 iurasti

²⁰
⁴ PAULUS libro octavo decimo ad edictum. uel filiorum tuorum,

B. 22, 5, 4 **E**

⁵ ULPIANUS libro uicensimo secundo ad edictum. non erit ratum habendum iuri-
 urandum: quod si exegi, ut per salutem tuam iurares, et iurasti, stabitur. omne ^{Ep. 12, 47}
 enim omnino licitum iuriurandum, per quod uoluit quis sibi iurari, idoneum est et si ex
¹ eo fuerit iuratum, praetor id tuebitur. Diuus Pius iureiurando, quod propria super- ^(Ep.) ²⁵
² stitione iuratum est, standum rescrispit. Dato iureiurando non aliud quaeritur, quam an
³ iuratum sit, remissa quaestione an debeatur, quasi satis probatum sit iureiurando. Sed si
 quis illicitum iuriurandum detulerit, scilicet improbatae publice religionis, uideamus an pro
⁴ eo habeatur atque si iuratum non esset: quod magis existimo dicendum. Si neque iura-
 tum est neque remissum iuriurandum, pro eo debet haberri, atque si res in iuriurandum ³⁰
 admissa non esset. proinde si postea iurare paratus sit, nihil ei hoc iuriurandum proficiet,
 quia ex eo quod delatum est iuratum non est.

⁶ PAULUS libro nono decimo ad edictum. Remittit iuriurandum, qui deferente ^{B. 22, 5, 6} **E*** f. 188
 se cum paratus eset aduersarius iurare gratiam ei facit contentus uoluntate suscepti iuri-
 urandi. quod si non suscepit iuriurandum, licet postea parato iurare actor nolit deferre, ³⁵
 non uidebitur remissum: nam quod susceptum est remitti debet.

⁷ ULPIANUS libro uicensimo secundo ad edictum. Ait praetor: 'Eius rei, de qua ^{B. 22, 5, 7} **E**
 iuriurandum delatum fuerit, neque in ipsum neque in eum ad quem ea res pertinet actionem
 'nem dabo.' eius rei sic erit accipendum, siue de tota re siue de parte sit iuratum: nam
 de eo quod iuratum est pollicetur se actionem non daturum neque in eum qui iurauit ne- ⁴⁰
 que in eos qui in locum eius cui iuriurandum delatum est succedunt,

F[P(U)]

¹ ad iuriandum *iae.* (cf. D. 28, 7, 8 pr.)

2 id] ad *P* | sibi] si *P* | 3 siu def. *F* | iuriurandum 'decurrens nomine siu defere' oneribus *F* | 4 liberauit *FP* | eis *P* | 7 detuli tibi iuriur. *PU* 9 praegna'n's *F* | 13 proderitque *F* | 15 editus 'sit' *F*, editum sit *PU* 18 praegna'n's *F* | 19 pereaput *F* | 21 octauo decimo] octauo octauo *F*, xiiiiii *U* 22 'in ratum *F*: οὐκ ἔρρωται *B* (Anon.) 23 exegi] exigit *P* | 24 iū ri iuriurandum *F* | 25 propria *om.* *P*, inc. *U* | 26 standum] *F*

cum *B*: φύλαττεται και ον τις όμοιοι κατα την ιδιαν θρησκειαν, non standum *P*, non stando *U*, ina. *U*, ubi *Pi(sana)* affertur in margine 27 probatum] probat *P* | 28 publicae *F*: publice legit Stephanus (BS 22, 5, 26 sch. 1): κατα θρησκειαν ἀπιγορευμένην την πολιτεία 32 quia ... non est om. *PU*, ubi in mg. suppl. ex *Pi(sana)* | 34 uolun'p'tate *F* | suscepti i. q. si non om. *P* | 35 parato *F* | auctor *P* | 36 uideuitur *F*

- 8 PAULUS libro octauo decimo ad edictum. etiamsi in rem successerint. [B. 22, 5, 8]
- 9 UPLIANUS libro uicensimo secundo ad edictum. Nam posteaquam iuratum est, [B. 22, 5, 9] denegatur actio: aut, si controuersia erit, id est si ambigitur, an iusurandum datum sit, 1 exceptioni locus est. Iureiurando dato uel remisso reus quidem adquirit exceptionem sibi aliisque, actor uero actionem adquirit, in qua hoc solum quaeritur, an iurauerit dari sibi 2 oportere uel, cum iurare paratus esset, iusurandum ei remissum sit. Si damnetur quis post 3 iusurandum ex famoso iudicio, famosum esse magis est. Si is, qui temporaria actione mihi obligatus erat, detulerit iusurandum, ut iurem eum dare oportere, egoque iurauero, tempore non liberatur, quia post litem contestatam cum eo perpetuatur aduersus eum obli- 4 gatio. Si minor uiginti quinque annis detulerit et hoc ipso captum se dicat, ad- [Por. 39, 2] uersus exceptionem iurisiurandi replicari debet, ut Pomponius ait. ego autem puto hanc replicationem non semper esse dandam, sed plerumque ipsum praetorem debere cognoscere, an captus sit, et sic in integrum restituere: nec enim utique qui minor est statim et circumscriptum se docevit. praeterea exceptio ista sine cognitio statutum tempus post annum 5 uicensimum quintum non debet egredi. Sed et si quis in fraudem creditorum ius- [('Por.) iusurandum detulerit debitori, aduersus exceptionem iurisiurandi replicatio fraudis creditoribus debet dari. praeterea si fraudator detulerit iusurandum creditori, ut iuret sibi decem dari oportere, mox bonis eius uenditis¹ experiri uolet, aut denegari debet actio aut exceptio 6 opponitur fraudatorum creditorum. Iusurandum defensoris uel procuratoris ei ab aduersario delatum prodesse exceptionemque domino parere Julianus scribit. idem ergo dicendum erit et si datus ad petendum procurator reo deferente iurauerit dari mihi oportere: 7 nam actionem mihi parit. quae sententia habet rationem. Si petitor iurauit possessore deferente rem suam esse, actori dabitur actio, sed hoc dumtaxat aduersus eum qui iusurandum detulit eosque qui in eius locum successerunt: ceterum aduersus alium si uelit praerogativa iurisiurandi uti, nihil ei proderit,
- 10 PAULUS libro octauo decimo ad edictum. quia non deberet alii nocere, quod [B. 22, 5, 10] inter alios actum esset.
- 11 UPLIANUS libro uicensimo secundo ad edictum. Sed si possessori fuerit ius- [B. 22, 5, 11] iusurandum delatum iuraueritque rem petitoris non esse, quamdui quidem possidet, aduersus eum qui detulit iusurandum, si petat, exceptione iurisiurandi utetur: si uero amiserit possessionem, actionem non habebit, ne quidem si is possideat qui ei iusurandum detulit: 1 non enim rem suam esse iurauit, sed eius non esse. Proinde si, cum possideret, deferente petitore rem suam iurauit, consequenter dicemus amissa quoque possessione, si is qui detulit iusurandum nanctus sit possessionem, actionem in factum ei dandam. et [Ep. 12, 48] fructus perceptos ex re, quam meam esse iurauit, restitui mihi placuit: sed et partum edi- 2 tum fetusque pecorum restituendos constat post iusurandum delatum². Item si iura- [Ep.] uero usum fructum alicuius rei uel meum esse uel dari mihi oportere, eatenus mihi competit actio, quatenus, si uere usum fructum haberem, duraret: quibus uero casibus amitteretur, non competit mihi actio. sed si rerum, in quibus usus fructus propter abusum constitui non potest, iurauerit usum fructum se habere uel sibi deberi, effectum iurisiurandi sequendum arbitror ideoque tunc quoque uideri eum recte iurasse puto et ex eo iureiurando 3 posse petere usum fructum cautione oblata. Si, cum de hereditate inter me et te contro- F[P(U)]

¹ is ins. (Hoffmann) ² firmant BS (μετὰ τὸ ἀπαξ ἐπενεχθῆναι τὸν ὄρκον ἀποδιῶνται οἱ ὅτεδιποτε ληφθέντες καρποί): datum (Hoffmann)?

1 successerit F^oPU^b, successit U^a 3 sit 26 libro ct'octauo F^c debet PU 28 sed et datum P^a 5 uero om. P^a 6 quis] quit F^c si PU | fu'erit F^d 29 quidem p. a. eum (em. f): εἴη ... καταδικασθή τις B (Anon.) et si PU | fu'erit F^d 29 quidem p. a. eum BS (Cyr.) 7 temporali PU 11 iusurandum F^e | replicari debet iurari P^a, iusurandum P^a 30 exceptione'm' F^f 31 iusi. det. iusurandum P^a 32 possideret] det., possi- debet et FPU: εἰ ωμοσέν ὁ νομόγεν ἰδιον εἶναι 12 semper] semiper F^f 33 prop- 13 enim] ei P^a | est' statim F^f 17 credi- ter om. P^a 42 petere om. P^a | cautionem tori] ἔτερφ μὴ ὄντι δανειστῷ B (Anon.) ex in- F (em. f) terpretatione 19 opponatur P^a 28 a'uctori F

uersia esset, iurauero hereditatem meam esse, id consequi deboeo, quod haberem, si secundum me de hereditate pronuntiatum esset. et non solum eas res restituere debes, quas tunc possidebas, sed et si quas postea coepisses possidere, perindeque haberi quod iuratū est atque si probatum esset: idcirco utilis actio mihi competit. quod si ego ex eadem hereditate possiderem tuque coepisses petere eam a me, cum aduersus te iurasse, exceptione me uti debere iuriurandi. plane si alius a me hereditatem petere coepirit, dubium non erit, ut et Iulianus scribit, nihil mihi iuriurandum prodesse.

12 IULIANUS libro nono digestorum. Idem est et si ego a quolibet alio possidente res hereditarias petere uelim, quia et si petissem a te hereditatem et probassēm, nihil minus ab altero petendo id ipsum probare necesse haberem. [B. 22, 5, 12] *S

10

E

13 UPLIANUS libro uicensimo secundo ad edictum. Si duo patroni essent et liberus altero deferente iurasset se libertum eius non esse, utrum alteri totius debitae portionis an uero dimidiae debitae eis partis bonorum possessio competeteret? et ait, si is cui iuratū est patronus fuisse, alteri suae partis bonorum possessionem competere nec ei prodesse, quod aduersus alterum libertus iurasset: multum tamen fidei et auctoritatis apud indicem patronum habiturum, quo magis solum se patronum probaret, quod libertus

iurasset alterum patronum non esse. Iulianus ait eum, qui iurauit fundum suum esse, post longi temporis praescriptionem etiam utilem actionem habere debere. Idem Iulianus scribit eum, qui iurauit furtum se non fecisse, uideri de toto iurasse, atque ideo neque furti neque condicitione tenetur, quia condicitionia, inquit, solus fur tenetur. numquid ergo qui iurauit se furtum ne fecisse hoc solo nomine, condicione si conueniatur, exceptione utatur? ceterum si contendat qui condicit quasi cum herede se furis agere, non debet repellere et quasi monemps condicatio ei dari debet aduersus furis heredem nec pati eum iudex debet, si coepit temptare probare furem. Si quis iurauerit uendidiisse me ei rem centum, ex empto agere poterit, ut ei cetera praestentur, id est res tradatur et de enictione caueatur: an tamen ad pretium consequendum ex vendito conueniri possit, uidendum. et si quidem et de hoc ipso iuratū est, quod pretium solutum est, nulla pro pretio actio superest: si uero hoc non fuerit iuratū, tunc consequens est de pretio eum teneri. Idem dicemus et si f. 189 quis societatem fecisse iurauerit: nam et is pro socio poterit conueniri. Marcellus etiam scribit, si quis iurauerit ob decem pignori dedisse fundum, non alias eum pigneratice agere posse, quam si decem soluerit: sed et illud adic¹ fortassis eum etiam in decem ex iureiurando suo posse conueniri, quod magis probat. cui Quintus Saturninus consentit argumentoque utitur eius, qui iurauit eam, quae uxor sua fuerit, rem sibi in dotem dedisse: nam et hic uxor ait utilem de dote actionem dandam. quae non esse extra sequitatem posita non negauerim. Si quis iurauerit in re pecunaria per gentium principis dare se non oportere et peierauerit uel dari sibi oportere, uel intra certum tempus iurauerit se solutum nec soluit: imperator noster cum patre rescrispsit fastibus eum castigandum dimittere² et ita ei superdicti: προπενῶς μὴ ὅμνυε.

14 PAULUS libro tertio ad edictum. Quotiens propter rem iuratur, [B. 22, 5, 14. Ep. 12, 49] E* nec parenti nec patrono remittitur iuriurandum: propter rem autem iuriurandum exigitur eo F[P(U)]

¹ adic^t (u. i.)? ² dimitti debere?

1 esset] sit et PU 3 et si] si P^a 4 esset] esset et PU 5 hereditate in' F^b | possidere in' F^b | eam a me] eame F, a me PU 7 ut et ... prodesse om. P^a | et om. U 9 rem hereditariam PU | probassēm F 12 alteri totius debitae patronis portionis] F^b, totius et patronis deleuit, item post alteri inseruit in margine sibi debitae portionis (portionis rursus del.), uoluit igitur alteri sibi debitae portionis F^b, autem sibi debite porcionis P^a, alteri ante sibi debite portionis P^a U 18 eis] ei suae PU | possessionem competere P^a

14 si] et si P^a | possessione F(suppl. f) | competere in' F^b 15 alterium F 16 quo] quod PU | se patronum] se P^a 20 inuid F 21 hoc solum P^a: idiq ὄνοματι B (Anon.) es interpretatione 22 conueniatur tendat F^b | ΑΙΟΝΟΝΕΡΗΣ P, ΝΙΟΝΟΝΕΡ U 23 condicitione 'eo' dari F^b, condicitione eo (ei P^b) dari P 25 potuit F^b 26 praetium F 27 pr'a etium F^b 28 pr'a etio F^b 31 adic^t PU 35 genum F(suppl. f) 36 pe'rlerauerit F^b, periurauerit PU 37 soluit] solet F^b 38 προπενῶς μὴ ὅμνυε] impone τωσινομονύη P, impone τωσυνο U

ueluti de pecunia credita, cum iurat actor sibi dari oportere uel reus se dare non oportere.
idem est, cum de pecunia constituta iusiurandum exigitur.

- 15 IDEM libro sexto ad edictum. Ad personas egrégias eosque qui ualetudine [B. 22, 5, 15] K——
impediuntur domum mitti oportet ad iurandum.
- 16 ULPIANUS libro decimo ad edictum. Si patronus libertam suam [B. 22, 5, 16. Ep. 12, 50] K——
uxorem duxerit, non compelletur iurare de rerum amotarum iudicio. sed et si ipse deferat
iusiurandum libertae suae, de calumnia non debet iurare.
- 17 PAULUS libro octavo decimo ad edictum. Iusiurandum, quod ex conuentione [B. 22, 5, 17] K—— E
1 extra iudicium defertur, referri non potest. Pupillus tutore auctore iusiuran- [Ep. 12, 51] K——
dum deferre debet: quod si sine tutele auctore detulerit, exceptio quidem obstabit, sed
2 replicabitur, quia rerum administrandarum ius ei non competit. Si tutor qui tutelam gerit
aut curator furiosi prodigiis iusiurandum detulerit, ratum id haberi debet: nam et alienare
3 res et solui eis potest et agendo rem in iudicium deducunt. Procurator quoque quod [Ep.]
detulit ratum habendum est, scilicet si aut uniuersorum bonorum administrationem sustinet
aut si id ipsum nominatum mandatum sit aut si in rem suam procurator sit:
- 18 ULPIANUS libro uicensimo sexto ad edictum. alias autem procuratorem de- [B. 22, 5, 18] K—— S
ferentem iusiurandum non esse audiendum Julianus libro decimo digestorum scribit, ne
postea reus, qui semel iurauit, a domino conueniatur: nec multum ei proficeret, si fuerit
ei de rato cautum: siue enim dominus petat, cogetur docere reus liquido¹ se iurasse po-
sita scilicet exceptione, siue ex stipulatione de rato agat, necesse habebit ipse de periurio
suo docere.
- 19 IDEM libro uicensimo sexto ad edictum. Si itaque mandatum fuit procura- [B. 22, 5, 19] K—— S
tori, ut petat, ille iusiurandum detulit, aliud fecit quam quod mandatum est.
- 20 PAULUS libro octavo decimo ad edictum. Seruus quod detulit uel [B. 22, 5, 20. Ep. 12, 53] K—— E
iurauit, seruetur, si peculii administrationem habuit:
- 21 GAIUS libro quinto ad edictum prouinciale. huic enim solui quoque recte [B. 22, 5, 21] K—— E
potest et nouanda obligationis ius habuit.
- 22 PAULUS libro octavo decimo ad edictum. Quidam et de peculio actionem [B. 22, 5, 22] K—— E
dandam in dominum, si actori detulerit seruus || iusiurandum. eadem de filio familias di-
cenda sunt.
- 23 ULPIANUS libro uicensimo sexto ad edictum. Si seruus iurauerit dominum [B. 22, 5, 23] K—— S
dare non oportere, exceptio domino indulgenda est sibique aduersarius imputabit, qui seruo
detulit iusiurandum.
- 24 PAULUS libro uicensimo octavo ad edictum. Multo magis proderit patri re- [B. 22, 5, 24] K—— S
ligio filii, cum quo etiam iudicium consistere potest. ipsi autem referentes² condicionem
eorum, quibus subjecti sunt, non faciunt deteriorem.
- 25 ULPIANUS libro uicensimo sexto ad edictum. Sed et si seruus meus delato [B. 22, 5, 25] K—— S
uel relato ei iureiurando iurauit rem domini esse uel ei dari oportere, puto dandam mihi
actionem uel pacti exceptionem propter religionem et conuentiōnem.
- 26 PAULUS libro octavo decimo ad edictum. Qui iurasse dicitur nihil [B. 22, 5, 26. Ep. 12, 54] K—— E
refert cuius sexus aetatis sit: omni enim modo custodiri debet iusiurandum aduersari
eum, qui contentus eo cum deferret fuit: quamuis pupillus non uideatur peierare, qui a
sciens fallere non uideatur. Si pater filium dare non oportere iurauerit, Cassius re- [Ep.]
spondit et patri et filio dandam exceptionem iurisiurandi: si pater iurauerit in peculio nihil
F[P(U)]

¹ licito? ² referentes (u. i.)?

1. credita ... 2 pecunia om. P^o 3 eosque]
et .. eos P, et eos U 4 oporteat iusiurandum PU 6 uxorem om. P^o 10 detulit PU | quidem eidem PU 11 replicauitar F^z
12 alienares et P^o 13 eis] ciua P^o 14 uni-
uersarum F^z 17 decimo om. P, digestorum
om. U | ne] PU, nec F 19 opposita PU

21 doceret P^o 22 iāem etiam B 23 alium J^z
26 prouinciale P 27 et om. F^z | ius om. J^z
29 familias om. P^o 32 indulgenda] non i n-
dulgenda P^o 34 multo] quanto PU 35 fūli
om. F^z | referentes] referentes legerunt Graec: οι:
αύτοι μέντοι ἐπιφέροντες B (Anon.), αύτοι δὲ
ἐπάγοντες δρκον BS Cyr. 38 dare P^o

case, filius conueniri poterit: sed et pater ita conuenietur, ut post adquisiti peculii ratio habeatur. Iurisurandi condicio ex numero esse potest uideri nouandi delegandine, quia proficiscitur ex conuentione, quamuis habeat et instar iudicij.

GAIUS libro quinto ad edictum prouinciale. Iusurandum etiam loco solu- [B. 22, 5, 27] E^{*}
tionis cedit. ⁵

PAULUS libro octauo decimo ad edictum. In duobus reis stipulandi ab altero [B. 22, 5, 28] E
delatum iusurandum etiam alteri nocebit. Quod reus iuranit, etiam fideiussori proficit. a
fideiussore exactum iusurandum prodesse etiam reo Cassius et Julianus aiunt: nam quia
in locum solutionis succedit, hic quoque eodem loco habendum est: si modo ideo inter-
positum est iusurandum, ut de ipso contractu et de re, non de persona iurantis ageretur. ¹⁰
Si ei, qui debitorem meum in iudicium exhibere promisit, iusurandum detulerim isque
iurauerit se omnino exhibitionem eius non promississe, prodesse debitori meo id non debet:
si uero iurauerit se nihil mihi praestare oportere, distinguendum sit¹ et replicatione emen-
dandum, utrum ideo iurauerit an quia post promissionem exhibuerit an uero quia soluerit:
quod et in fideiussorem² debiti distinguendum est. Ex duobus reis promittendi eiusdem ¹⁵
pecuniae alter iurauit: alteri quoque prodesse debebit. Exceptio iurisurandi non tantum
si ea actione quis utatur, cuius nomine exegit iusurandum, opponi debet, sed etiam si
alia, si modo eadem quaestio in hoc iudicium ducatur, forte si ob actionem mandati
negotiorum gestorum societatis ceterasque similes iusurandum exactum sit, deinde ex isdem
cansis certum condicatur, quia per alteram actionem altera quoque consumitur. Si quis ²⁰
iurauerit se non rapuisse, non debet adiuuari hoc iureiurando in actione furti aut con-
dictione, quia aliud est furtum fecisse, quod uel clam fieri potest. Colonus, cum quo propter
succisas forte arbores agebatur ex locato, si iurauerit se non succidisse, siue e lege duo-
decim tabularum de arboribus succisiae sine e lege Aquilia damni iniuria siue interdicto
quod ui aut clam posteua conuenietur, per exceptionem iurisurandi defendi poterit. Quae ²⁵
iurauit diuortii causa rem se non amouisse, non debet defendi | per exceptionem, si cum f. 190
ea in rem agatur et, si contendat suam esse, alio iureiurando opus est: contra si iurauerit
suam esse, debet in actione rerum amotarum defendi. et omnino hoc obseruandum est,
licet per aliam actionem eadem quaestio moueat, ut exceptio iurisurandi locum habeat.
Igitur si quis iurauit se non esse condemnatum, etiamsi ex stipulatu indicatum solui ob rem ³⁰
iudicatam conueniatur, defendetur per exceptionem. contra si, cum ex stipulatu indicatum
solui conueniretur, iurauit se dare non oportere, agenti indicati non utique obstat et
exceptio: potest enim fieri, ut non sit commissa stipulatio, licet res indicata sit: nisi ideo
iurasset, quod nec damnatum se esse diceret. Item Pomponius ait eum, qui furtum sibi
factum alicuius rei iurauit, non statim etiam condictionis causam nancisci. Item cum ex ³⁵
hac parte iusurandum et actionem et³ exceptionem inducat, si forte reus extra iudicium
actore inferente iurauerit se dare non oportere et actor reo deferente dari sibi oportere,
uel contra, posterior causa iurisurandi potior habebitur: nec tamen praejudicium ^{Ep. 12, 55}
periurio alterius fiet, quia non quaeretur, an dare eum oportet, sed an actor iurauerit. ³⁹

THYRPHONINUS libro sexto disputationum. Quod si iuraui te deferente non [B. 22, 5, 29] *P
iurasse te dare⁴ tibi oportere, et aduersus utilem actionem, qua hoc quaeritur, an iuraueris
F[P(U)]

¹ sit] est (*Hal.*)? ² fideiussore (*Hal.*)? ³ et act. et] actionem et ex hac? ⁴ dari (*Hal.*)?

2 quia p. ex conuentione om. P^a 4 pro-
vincialem P^a 6 decimo om. P^a, l. xxviii U |
in om. PU | rei P^a 7 otiam F^a 9 hic] id
PU 10 ut de] ut et de PU | non persona P^a
11 detulerit P^a 13 praestat op. P^a 14 utrum
ideo iurauerit an quia ... soluerit] confirmant
B (*Anon.*): πότερον ὡς μὴ ὁμολογίσας ή ὡς
παραστήσας ή ὡς καταβαλών et BS (*Cyr.*):
πώς ὅμοσεν εἴτε ὡς μὴ ἐπερωτηθείσι εἴτε ὡς
παραστήσας εἴτε ὡς καταβαλών | exhibuerit F^a
15 fideiussore PU | disting' u' endum F^a 16 iu-

rauerit P^aU 18 si ob] sub P^a 19 simi-
lilis F 21 debebit P | adiubari F^a | in] et
in PU 23 arbores forte P | e] ex PU |
duodecim ... 24 e (ex U) lege om. P^a
25 conueniatur P 30 esse om. P^a 32 ob-
stanuit F^a 35 rei om. P^a 38 periudicium P^a
39 oportret P 41 tibi] U, sibi FP, inc. U: έὰν ὅμοσω ce μὴ ὁμωμοκέναι χρεωστεῖσθαι B
(*Anon.*) | oportere] oportere uel contra poste-
rior causa P^a

tibi dari oportere, opponenda est exceptio iurisiurandi perementis quaestionem actione comprehensam.

- 30 PAULUS libro octavo decimo ad edictum. Eum, qui iurauit ex ea [B. 22, 5, 30. Ep. 12, 56] *E* actione quae infitiando crescit aliquid sibi deberi, simpli, non dupli persecutionem sibi adquirere Pedius ait: abunde enim sufficere exonerare petitorem probandi necessitate, [Ep.] cum omissa hac parte edicti dupli actio integra maneat: et potest dici hoc iudicio non 1 principalem causam exerceri, sed iuriandum actoris conseruari. Si iurauero te Stichum mihi dare oportere, qui non sit in rerum natura, nec aestimationem mihi praestare reus debet nisi ex causa furtiva uel propter moras: tunc enim etiam post mortem serui aesti- 2 matio praestatur. Si mulier iurauerit decem dotis sibi deberi, tota ea summa praestanda 10 est: sed si iurauit decem se dedit in dotem, hoc solum non erit quaerendum, an data 3 sint, sed quasi data sint, quod ex eo reddi oportet praestandum erit. In popularibus actionibus iuriandum exactum ita demum aduersus alios proderit, si bona fide exactum fuerit: nam et si quis egerit, ita demum consumit publicam actionem, si non per collusionem 4 actum sit. Si libertus deferente patrono iurauit se libertum non esse, ratum ha- [Ep. 12, 57] 15 bendum est iuriandum, ut nec operarum petitio nec bonorum possessio contra tabulas 5 dari debeat. Si iurauero usum fructum mihi dari oportere, non aliter dari debet, [Ep.] quam si caueam boni uiri arbitratu me usurum et finito usu fructu restituturum.
- 31 GAIUS libro trigessimo ad edictum prouinciale. Admonendi sumus interdum [B. 22, 5, 81] *E* etiam post iuriandum exactum permitti constitutionibus principum ex integro causam 20 agere, si quis noua instrumenta se inuenisse dicat, quibus nunc solis usurus sit. sed hae constitutiones tunc uidentur locum habere, cum a iudice aliquis absolutus fuerit (solent enim saepe iudices in dubiis causis exacto iureiurando secundum eum iudicare qui iura- 24 nerit): quod si alias inter ipsos iureiurando transactum sit negotium, non conceditur eandem causam || retractare. f. 190'
- 32 MODESTINUS libro differentiarum. Iurisiurandi gratiam fa- [B. 22, 5, 82. Ep. 2 sch. 18] *Ef* cere pupillus non potest.
- 33 ULPIANUS libro uicesimo octavo ad Sabinum. Qui per salutem suam iurat, [B. 22, 5, 83] *S* licet per deum furare uidetur (respectu enim diuini numinis ita iurat), attamen, si non ita specialiter iuriandum ei delatum est, iurasse non uidetur: et ideo ex integro sollemniter 20 iuriandum est.
- 34 IDEM libro uicensimo sexto ad edictum. Iuriandum et ad pecunias et ad [B. 22, 5, 84] *S* omnes res locum habet: etiam de operis iuriandum deferri potest. nec de iniuria queri aduersarius potest, cum possit iuriandum referre. quid tamen, si ideo dicat reus se libe- 25 ratum, quoniam Stichum, quem promiserat, putat decessisse? non erit tutus per relationem. et ideo ex hac causa putat Marcellus, et recte, aut remittendum ei iuriandum aut spa- 30 tiuum dandum, ut certiores et sic iuret. Defensor municipum uel cuiusvis corporis iuri- 2 furandum deferre potest, si super hoc mandatum habeat. Pupillo non defertur iuriandum. 3 Procurator non compellitur iurare nec defensor, et ita Julianus scribit libro decimo dige- 35 storum defensorem iurare non compelli sufficeret ad plenam defensionem, si paratus sit 40 4 iudicium accipere. Qui iuriandum defert, prior de calunnia debet iurare, si hoc exigatur, deinde sic ei iurabitur. hoc iuriandum de calunnia aequo patrono parentibusque remit- 45 titur. Si de qualitate iuramenti fuerit inter partes dubitatum, conceptio eius arbitri iudi- 50 F [P(U)]

4 dupli *P* 6 emiss *P* | duplicatio *F*,
dupli actio *U* | potest] post *P* 7 exer-
cens *P* 8 natura *bis F*, naturam *P*
10 sibi deberi] uideri *P*, deberi sibi *P'U* |
ea *om. PU* 11 decem se] se *P*, se decem
P'U 15 actum *bis F* 17 iurauerit *P*,
iurauerim *P* | debe'st *F* 21 haec] hac *F*,
haec *PU* 22 fueri'n't *F* 23 saepe] scape
F 24 ea'n'dem *F* 26 libro] libro
FPU, l. i. det., libro (tertio) *Taur.* | gratia *P*

33 locum] legum *F* 36 hac *om. P* | aut
remitt. ei iuriur. *om. P* 38 si] si quis *P*
39 libro decimo *om. P* 41 deferat *P*
42 aequo patrono parentibusque (que *om. P*)]
F *P* cum *B* (*Anon.*): ὃν (τὸν περὶ συκοφαν-
τιας ὄρκον) οὐγὶ ὅμνυci πατήρ ἡ πάτρων et *BS*
(*Cyr.*): ὅμνυci τὸν περὶ καλούμνιας, εἰ μὴ πά-
τρων ἡ πατήρ εἴη, aequo patrono et paren-
tibus *U*, neque patrono neque parentibus *F*

6 cantis est. Ait praetor: 'eum, a quo iusurandum petetur, soluere aut iurare cogam': alterum itaque eligat reus, aut soluat aut iuret: si non iurat, soluere cogendus erit a 7 praetore. Datur autem et alia facultas reo, ut, si malit, referat iusurandum: et si is qui petet condicione iurisurandi non utetur, iudicium ei praetor non dabit. sequissime enim hoc facit, cum non deberet displicere condicio iurisurandi ei qui detulit: sed nec ius- 8 iurandum de calunnia referenti defertur, quia non est ferendus actor, si condicione quam ipse detulit de calunnia uelit sibi iurari. Non semper autem consonans est per omnia referri iusurandum quale defertur, forsitan ex diuersitate rerum uel personarum quibusdam emergentibus, quae uarietatem inducunt: ideoque si quid tale inciderit, officio iudicis con- 9 ceptio huiuscmodi iurisurandi terminetur. Cum res in iusurandum demissa sit, iudex 10 iurantem absoluit: referentem audiet et, si actor iuret, condemnnet reum: nolentem iurare reum si soluat, absoluit, non soluentem condemnat: ex relatione non iurante actore ab- 11 soluit reum.

- 35 PAULUS libro uicesimo octauo ad edictum. Tutor pupilli omnibus proba- [B. 22, 5, 35] S
tionibus aliis deficientibus iusurandum deferens audiendus est: quandoque enim pupillo 15
1 denegabitur actio. Prodigus si deferat iusurandum, audiendus non est: idemque [Ep. 12, 58]
in ceteris similibus ei dicendum est. nam siue pro pacto conuento siue pro solutione siue
pro iudicio hoc iusurandum cedit, non ab aliis delatum probari debet, quam qui ad haec
2 habiles sunt. Qui non compelluntur Romae iudicium accipere, nec iurare compellendi [Ep.]
sunt, ut legati prouinciales. 20
- 36 UPLIANUS libro uicensimo septimo ad edictum. Si actor deferat iusurandum [B. 22, 5, 36] S
de sola constituta pecunia || et reus iurauerit, exceptione utetur, si de constituta conue- f. 191
niatur: sed si de sorte, id est de priore obligatione conueniatur, exceptio cessabit, nisi de
hac quoque iurauerit aduersario deferente. 24
- 37 UPLIANUS libro tricensimo tertio ad edictum. Si non fuerit remissum ius- [B. 22, 5, 37] S
iusurandum ab eo qui detulerit, sed de calunnia non iuratur, consequens est, ut debeat de-
negari ei actio: sibi enim imputet, qui processit ad delationem iurisurandi nec prius de
calunnia iurauit, ut sit iste remittenti similis. 38
- 38 PAULUS libro trigensimo septimo ad edictum. Manifestae turpi- [B. 22, 5, 38. Ep. 12, 59] S
tudinis et confessionis est nolle nec iusurandum referre. 30
- 39 IULIANUS libro decimo digestorum. Si quis cum debitore suo pepigerit, ne [B. 22, 5, 39] S
ab eo pecunia peteretur, si iurasset se Capitolium non ascendisse uel alius quodlibet fe-
cisse uel non fecisse, isque iurauerit, et exceptio iurisurandi dari debebit et solutum repeti
poterit: est enim iusta conuentio, si quaelibet causa in condicione¹ iurisurandi deducta
fuerit. 35
- 40 IDEM libro tertio decimo digestorum. Iusurandum a debitore exactum efficit, [B. 22, 5, 40] S
ut pignus liberetur: est enim hoc acceptilationi simile: perpetuam certe exceptionem parit.
Idcirco poenam quoque petentem creditorem exceptione summoueri oportet et solutum re-
peti potest, utpote cum interposito eo ab omni controuersia discedatur. 39
- 41 POMPONIUS libro singulari regularum. Labeo etiam absenti et ignorantia iuris- [B. 22, 5, 41] S
iurandi gratiam fieri posse respondit: sed et per epistolam gratia iurisurandi fieri potest. 42
- 42 IDEM libro octauo decimo epistularum. Creditore, qui de mutua pecunia [B. 22, 5, 42] P
contra pupillum contendebat, iusurandum deferente pupillus iurauit se dare non oportere:
eandem² pecuniam a fideiussore eius petit: an excludendus sit exceptione iurisurandi?
F[P(U)]

¹ condicione? ² eandem] idem eandem?

2 alteram F² | iur'a'et F² 4 ei praetor] et nem] electionem PU 28 remittendi P²
praeter F² | daut F² 5 hoc] non P² 7 con- 29 tricensimo F² 32 capitolio P² 33 uel
sonant est F² 11 absoluet P, absolut U non fecisse om. P² | deb. et] deb. et si P | so-
12 ex] et PU 16 idemque ... 17 est om. P² 34 in condicione] inditione P²
17 p'e'ro solut. F² 25 ulpianus] idem B 37 acceptilatione F², acceptilacionis P 40 libro
26 iurabit P²U, iurabit P² 27 delatio- singularis P², lib. iiiii U 41 gratiam] gratia P²

quid tibi placet rescribe mihi. eam rem apertius explicat Iulianus. nam si controuersia inter creditorem et pupillum fuerit, an omnino pecuniam mutuam accepisset, et conuenit, ut ab omni condicione¹ discederetur, si pupillus iurasset, isque iuranerit se dare non oportere, naturalis obligatio hac pactio tolletur et soluta pecunia repeti poterit. sin uero creditor quidem se mutuam dedisse contendebat, pupillus autem hoc solo defendebatur, quod tutor eius non interuenisset et hoc tale iuriurandum interpositum est, hoc casu fideiussorem praetor non tuebitur. si autem liquido probari non potest, quid actum sit, et in obscuru erit (ut plerumque fit), de facto an de iure inter creditorem et pupillum controuersia fuerit² deferente creditore pupillum iurasse, intellegere debemus id actum inter eos, ut, si iurasset se dare non oportere, ab omni condicione³ discederetur: atque ita et solutam pecuniam

- ¹ repeti posse et fideiussoribus exceptionem dari debere existimamus. Si fideiussor iurauerit se dare non oportere, exceptione iurisiurandi reus promittendi tutus est: atquin si, quasi omnino idem non fideiussisset, iurauit, non debet hoc iuriurandum reo promittendi prodesse. Sed et si actore deferente defensor absentis uel praesentis iurauit eum quem defendit dare non oportere, exceptio iurisiurandi ei cuius nomine iuriurandum⁴ fuerit dari debet. eadem ratio est || et si fideiussoris defensor iurauerit: reo enim detur exceptio: ⁵
- ³ Item si reus iurauit, fideiussor tutus sit, quia et res iudicata secundum alterutrum eorum utrius proficeret.

III.

R DE IN LITEM IURANDO R

- ¹ ULPIANUS libro quinquagesimo primo ad Sabinum. Rem in iudicio deductam [B. 22, 6, 1] non idcirco pluris esse opinamur, quia crescere condemnatio potest ex contumacia non restituentis per iuriurandum in litem: non enim res pluris fit per hoc, sed ex contumacia aestimatur ultra rei pretium.
- ² PAULUS libro tertio decimo ad Sabinum. Siue nostrum quid petamus siue [B. 22, 6, 2] ad exhibendum agatur, interdum quod intersit agentis solum aestimatur, ueluti cum culpa non restituentis uel non exhibentis punitur: cum uero dolus aut contumacia non restituentis uel non exhibentis, quanti in litem iurauerit actor.
- ³ ULPIANUS libro trigensiimo ad edictum. Nummis depositis iudicem non oportet [B. 22, 6, 3] in litem iuriurandum deferre, ut iuret quisque quod sua interfuit, cum certa sit numerorum aestimatio. nisi forte de eo quis iuret, quod sua interfuit nummos sibi sua die redditos esse: quid enim, si sub poena pecuniam debuit? aut sub pignore, quod, quia deposita ei pecunia adnegata⁵ est, distractum est?
- ⁴ IDEM libro trigesimo sexto ad edictum. Uideamus in tutelari causa quis [B. 22, 6, 4] iurare et aduersus quem possit. et quidem ipse pupillus, si impubes est, non potest: hoc enim saepissime rescriptum est. sed nec tutorem cogendum uel matrem pupilli admittendam, etsi parata esset iurare⁶, diui fratres rescriperunt: graue enim uidebatur et igno-
F[P(U)]

¹ contentionе (dett.: cf. 12, 6, 43)? ² et hoc solum apparuerit uel tale quid ins. ³ contentionе? ⁴ iuratum (u. i.)? ⁵ abnegata (u. i.)? ⁶ rescriptum est. nec matrem pupilli admittendam, etsi parata esset iurare d. fr. rescriperunt: sed nec tutorem cogendum?

5 contendebant F² 7 a liquido probari F², aliquid approbari P², approbari aliquid U², liquido approbari P² 8 fit bit F² 9 id a. i. eos] quid (quod P²) a. i. eos sit P, quid a. sit i. eos U 11 peti PU 12 adquin F², atqui ut P², atqui P²U 13 iuriurandum F², iuriurando P² 14 iurauerit P | quem] que P² 15 iuriurandum] iuratum PU 16 ratio est] ratione P² | datur PU 17 tuus P² 18 proficit PU 21 libro quinquagesimo uii PU 22 condemnatio] co....atio P, habilitas com-

mendacio U², eius condemnatio U² 23 iuriurandum 'non' in litem F² 24 estimabitur PU | rei] eius PU, ubi in mg. affertur Pi(sana) | pr'a etium F² 25 siue (sibe F²) n. q. p. s. a. e. agatur cum sequentibus coniungunt Graeci, ad praecedentia applicant fere recentiores 27 non restituentis uel non exhibentis om. P² 32 qui's a' F² | ei' pec. F² 33 adnegata est] abnegata esset PU: μὴ ἀποδοθέντων ἀγρῶν B (Anon.) 35 pupillos F² 37 diui] diu P²

rantes et iuitos tutores sub alieni compendii emolumento etiam perjurium anceps subire. curatores quoque pupilli uel adulescentis non esse cogendos in litem iurare rescriptis imperatoris nostri et diu patris eius continetur. si tamen tantam affectionem pupillo suo uel adulescenti tutores uel curatores praestare uolunt, auctoritas iuris non refragabitur, quin iudicio, quod inter¹ ipsos acceptum est, finis eiusmodi possit adhiberi. non enim ad 5 suam utilitatem iuriurandi referenda aestimatio est, sed ad domini, cuius nomine tutelae 1 ratio postulatur. adulescens uero si uelut iurare potest. Deferre autem iuriurandum iudicem oportet: ceterum si alius detulerit iuriurandum uel non delato iuratū sit, nulla erit religio nec ullum iuriurandum: et ita constitutionibus expressum est imperatoris nostri et diu 2 patris eius. Iurare autem in infinitum licet. sed an iudex modum iuriurando statuere 10 possit, ut intra certam quantitatem iuretur, ne arrepta occasione in immensum iuretur, quaero. et quidem in arbitrio esse iudicis deferre iuriurandum nec ne constat: an igitur qui possit iuriurandum non deferre, idem possit et taxationem iuriurando adicere, quaeritur: 3 arbitrio tamen bonae fidei iudicis etiam hoc congruit. Item uidendum, an possit iudex, qui detulit iuriurandum, non sequi id, sed uel prorsus absoluere uel etiam minoris 15 condemnare quam iuratū est: et magis est, ut ex magna causa et postea repertis probatio- 4 nibus possit. Ex culpa autem non esse iuriurandum deferendum constat, sed aestimationem a iudice faciendam.

5 MARCIANUS libro quarto regularum. | In actionibus in rem et in ad exhib- [B. 22, 6, 5] S f. 192
1 bendum et in bonae fidei iudiciis in litem iuratur. Sed iudex potest praefinire certam 20
2 summam, usque ad quam iuretur: licuit enim ei a primo nec deferre. Item et si iuratū
3 fuerit, licet iudicii uel absoluere uel minoris condemnare. Sed in his omnibus ob dolum
4 solum in litem iuratur, non etiam ob culpam: haec enim iudex aestimat. Plane interdum
et in actione stricti iudicij² in litem iuriurandum est, ueluti si promissor Stichi moram fecerit
et Stichus decesserit, quia iudex aestimare sine relatione³ iuriurandi non potest rem 25
quae non extat:

6 PAULUS libro uicensimo sexto ad edictum. alias, si ex stipulatu uel ex [B. 22, 6, 6] Sf⁴
testamento agatur, non solet in litem iurari.

7 ULPIANUS libro octavo ad edictum. Uolgo praesumitur alium in litem [B. 22, 6, 7. Ep. 12, 62] E
non debere iurare quam domiaua litis: denique Pabinianus ait alium non posse iurare 20
quam eum, qui litem suo nomine contestatus est.

8 MARCELLUS libro octavo digestorum. Tutor rem adulti, quam pos- [B. 22, 6, 8. Ep. 12, 63] E
sidet, restituere ei non uult: quaero, utrum quanti res est an quanti in litem iuratū
fuerit condemnari debet. respondi: non est aequum pretio, id est quanti res est, litem
aestimari, cum et contumacia punienda sit et arbitrio potius domini rei pretium statuendum 25
sit potestate petitor in litem iuriurandi concessa.

9 LAUOLENUS libro quinto decimo ex Cassio. Cum furti agitur, iurare [B. 22, 6, 9. Ep. 12, 68] Ef
ita oportet 'tanti rem fuisse cum furtum factum sit', non adici 'eo plurisue', quia quod⁴ res
pluris est, utique tanti est. 29

10 CALLESTRATUS libro primo quaestionum. In instrumentis, quae [B. 22, 6, 10. Ep. 12, 64] P
quis non exhibit, actori permittitur in litem iurare, quanti sua interest ea proferri, ut tanti
condemnetur reus: idque etiam diuus Commodus rescripsit.

11 PAULUS libro tertio responsorum. De perjurio eius, qui ex ne- [B. 22, 6, 11. Ep. 12, 65] P
cessitate iuris in litem iurauit, quaeri facile non solere.

F[P(U)]

¹ inter] per (compendii permutatis)? ² iuris (Krueger)? ³ delatione (u. i.)? ⁴ quae (Hal.)?

⁴ nolunt P^a 7 postuletur F¹ 8 uel non ... 9 iuriurandum om. P^a 9 ullam F² 11 ne ... iuretur om. P^a 12 defere F | iu'ri's-iurandum (ri m. 2 add., mox delevit) F² | nec ne] nec P^a, hoc P^bU, ubi in mg. affertur Pi(sana) 13 iuriurando P^aU^a 18 ad iudicem P^a 19 l. 5 continuatur antecedenti F, inscr. L 5 ante sed iudex u. 20 collocat P

20 bona'e' F² 21 ad quem P^a | ei] et F² | iuratū] iuriurandum P^a 25 sine relatione iuriurandi] sine delatione iuriurandi dett.: Δίκη τῆς τοῦ ὄρκου ἐπαγωγή BS (Steph.) 32 libro xviij P, libro xxvij U | tutor] si tutor PU 35 p'r'etium F² 36 iuriurandi PU, iuranti F 40 in om. P^a 41 sua] in sua P^a | tanto P^a

III.

R DE CONDICTIONE CAUSA DATA CAUSA NON SECUTA R

1 ULPIANUS libro uicensimo sexto ad edictum. Si ob rem non dishonestam data [B. 24, 1, 1] sit pecunia, ut¹ filius emanciparetur uel seruus manumitteretur uel a lite discedatur, causa 1 secuta repetitio cessat. Si parendi condicioni causa tibi dedero decem, mox repudianero hereditatem uel legatum, possum condicere.

2 HERMOCENTIANUS libro secundo iuris epitomarum. Sed et si falsum testa- [B. 24, 1, 2] mentum sine scelere eius qui dedit uel inofficiosum pronuntietur, ueluti causa non secuta decem repetentur.

3 ULPIANUS libro uicensimo sexto ad edictum. Dedi tibi pecuniam, ne ad iu- [B. 24, 1, 3] dicem iretur: quasi decidi. an possim condicere, si mihi non caueatur ad iudicem non iri? et est nerum multum interesse, utrum ob hoc solum dedi, ne eatur, an ut et mihi repre- mittatur non iri: si ob hoc, ut et repromittatur, condici poterit, si non repromittatur: si 1 ut ne eatur, conditio cessat quamdiu non itur. Idem erit et si tibi dedero, ne Stichum manumittas: nam secundum distinctionem supra scriptam aut admittenda erit repetitio aut 2 inhibenda. Sed si tibi dedero, ut Stichum manumittas: si non facis, possum condicere, aut 3 si me paeniteat, condicere possum. Quid si ita dedi, ut intra certum tempus manumittas? si nondum tempus praeterit, inhibenda erit repetitio, nisi paeniteat: quod si praeterit, condici poterit. sed si Stichus decesserit, an repeti quod datum est possit? Proculus ait, si post id temporis decesserit, quo manumitti potuit, repetitionem esse, si minus, cessare.

4 Quin immo et si nihil tibi dedi, ut manumitteres, placuerat tamen, ut darem, ultiro tibi competere actionem, quae ex hoc contractu nascitur, id est condicionem defuncto quoque 5 eo. Si liber homo, qui bona fide seruiebat, mihi pecuniam dederit, ut eum manumittam, et fecero: postea liber probatus an mihi condicere possit, quaeritur. et Iuliaaus libro un- decimo digestorum scribit competere manumisso repetitionem. Neratius etiam libro mem- branarum refert Paridem pantomimum a Domitia Neronis filia² decem, quae ei pro liber- 6 tate dederat, repetisse per iudicem nec fuisse quae situm, an Domitia sciens liberum acce- pisset. Si quis quasi statuliber mihi decem dederit, cum iussus non esset, condicere eum 7 decem Celsus scribit. Sed si seruus, qui testamento heredi iussus erat decem dare et liber esse, codicillis pure libertatem accepit et id ignorans dederit heredi decem, an repe- 8 tere possit? et refert patrem suum Celsum existimasse repetere eum non posse: sed ipse Celsus naturali aequitate motus putat repeti posse. quae sententia uerior est, quamquam constet, ut et ipse ait, eum qui dedit ea spe, quod se ab eo qui acceperit remunerari existimaret uel amiciorem sibi esse eum futurum, repetere non posse opinione falsa de- 9 ceptum. Suptilius quoque illud tractat, an ille, qui se statuliberum putauerit³, nec fecerit nummos accipientis, quoniam heredi dedit quasi ipsius heredis nummos daturus, non quasi suos, qui utique ipsius fuerunt, adquisiti scilicet post libertatem ei ex testamento compe- tentem. et puto, si hoc animo dedit, non fieri ipsius: nam et cum tibi nummos meos quasi tuos do, non facio tuos. quid ergo, si hic non heredi, sed alii dedit, cui putabat se iussum? si quidem peculiares dedit, nec fecit accipientis: si antem aliis pro eo dedit aut 10 ipse dedit iam liber factus, fient accipientis. Quamquam permisum sit statulibero etiam de peculio dare implendae condicionis causa, si tamen null heres nummos saluos facere,

F[P(U)]

¹ ut] puta ut (dett.)? τΥΧΩΝ ΔΙΑ τό B (Anon.) ² filia] amita (Lipstius collato Tacito ann. 13, 19. 27)? ³ putauit (Hal.)?

5 parende P^a 7 h'ermogenianus F^a | li-
bro u P, libro uiuui U 12 et est ... 13 non
iri om. P^a | ne eatur] negatur F^a 13 con-
dici ... reppromittatur om. P^a | poterit] F^aP^a,
poterim F^aP^aU 14 ne stichum] F^a cum B
(Anon.): ἐπὶ τῷ μὲν ἐλεγθερῶσαι et BS (Cyrill.),

ut stichum F^aPU 18 si praeterit] si prae-
terit F^a 22 condic'ionem F^a 29 scribit F^a
34 amiciorem] amitterem F^a 35 fecit PU
36 heredis] hereditatis P^a | daturos P^a
37 ipsis P^a | fuerint PU 40 aut ... 41 fac-
tus om. P^a

potest eum uetare dare: sic enim fiet, ut et statuliber perueniat ad libertatem quasi impleta condicione cui parere prohibitus est, et nummi non peribunt. sed is, quem testator accipere uoluit, aduersus heredem in factum actione agere potest, ut testatori pareatur.

IDE^M libro trigensimo nono ad edictum. Si quis accepto talerit debitori suo, [B. 24, 1, 4] S cum conueniret, ut expromissorem daret, nec ille det, potest dici condici posse ei, qui accepto sit liberatus.

IDE^M libro secundo disputationum. Si pecuniam ideo acceperis, ut Capuam [B. 24, 1, 5] S eas, deinde parato tibi ad proficiscendum condicio temporis uel ualetudinis impedimento fuerit, quo minus proficisceris, an condici possit, uidendum: et cum per te non steterit, potest dici repetitionem cessare: sed cum liceat paenitere ei qui dedit, procul dubio repeatetur id quod datum est, nisi forte tua intersit non accepisse te ob hanc causam pecuniam. nam si ita se res habeat, ut, licet nondum profectus sis, ita tamen rem composueris, ut necesse habeas proficisci, uel sumptus, qui necessarii fuerunt ad perfectionem, iam fecisti, ut manifestum sit te plus forte quam accepisti erogasse, condicatio cessabit: sed si minus erogatum sit, condicatio locum habebit, ita tamen, ut indemnitas tibi praestetur eius quod expendisti. Si seruum quis tradiderit alicui ita, ut ab eo intra certum tempus manumittat, si paenituerit, si paenituerit eum qui tradiderit et super hoc eum certiorauerit et fuerit manumissus post paenitentiam, attamen actio propter paenitentiam competit ei qui dedit. plane si non manumiserit, constitutio succedit facitque eum liberum, si nondum paenituerat eum qui in hoc dedit. Item si quis dederit Titio decem, ut seruum emat et manumittat, deinde paeniteat, si quidem nondum emptus est, paenitentia dabit condictionem, si hoc ei manifestum fecerit, ne¹ si postea emat, damno adficietur: si uero iam sit emptus, paenitentia non facit iniuriam ei qui redemit, sed pro decem quae accepit ipsum seruum quem emit restituet aut, si ante decessisse proponatur, nihil praestabit, si modo per eum factum non est. quod si fugit nec culpa eius contigit qui redemit, nihil praestabit: plane reppromittere cum oportet, si in potestatem suam peruererit, restitutum iri. Sed si accepit pecuniam ut seruum manumittat isque fugerit prius quam manumittatur, uidendum, an condici possit quod accepit. et si quidem distracturus erat hunc seruum et propter hoc non distractus, quod acceperat ut manumittat non oportet ei condici: plane cauebit, ut, si in potestatem suam peruererit seruus, restituat id quod accepit eo minus, quo uilior seruus factus est propter fugam. plane si adhuc eum manumitti uelit is qui dedit, ille uero manumittere nolit propter fugam offensus, totum quod accepit restituere eum oportet. sed si eligat is, qui decem dedit, ipsum seruum consequi, necesse est aut ipsum ei dari aut quod dedit restitui. quod si distracturus non erat eum, oportet id quod accepit restitui, nisi forte diligentius eum habiturus esset, si non accepisset ut manumitteret: tunc enim non est sequum eum et seruo et toto pretio carere. Sed ubi accepit, ut manumitteret, deinde seruus decessit, si quidem moram fecit manumissioni, consequens est, ut dicamus refundere² eum quod accepit: quod si moram non fecit, sed cum profectus esset ad praesidem uel apud quem manumittere posset, seruus in itinere decesserit, uerius est, si quidem distracturus erat uel quo ipse usurpus, oportere dici nihil eum refundere debere. eniuero si nihil eorum facturus, ipsi adhuc seruum obisse: decederet enim et si non accepisset ut manumitteret: nisi forte profectio manumissionis gratia morti causam praebuit, ut uel a F[P(U)]

¹ nec (u. i.)? ² debere ins.

1 statulibet P^a | ad om. P^a 2 per h'ibunt F²
 4 tricensimo F² | nono om. P^a 5 d'et F²
 7 capyam F² 9 proficisceris] P^a, profi-
 cisceris FP^aU. 11 quod] quid F² | tua]
 tuae P^a 12 se res] FPU, res se Taur.
 13 fuerint PU 20 et] ut F^a 21 nondum]
 non P^a | p'a'enitentia F² 22 ne si] nec sic
 P^a | dampnum P^a | adficietur] F^aP, adficiatur
 F^aU 24 praestauit F^(em.f) P^a 26 resti-
 tutum iri] F², restitu iri F, restitu P^a, resti-

tutum P^aU 27 manumitteret PU | fuerit
 P^a | condici'l F 30 restituat id quod accep-
 pit eo minus] διάως ΜΟΙ ΤΑ ΝΟΜΙΚΑΤΑ παρ'
 οον χείρων ΔΙΑ ΤΗΝ ΦΥΓήΝ γέρονε B (Anon.)
 32 eligat is] eligas P^a 36 manumitteret]
 manumitteret tunc enim non est P^a 37 ut]
 et F² 39 uerus P^a 40 uel quo ipse usu-
 rups] ή ἄλλως ἀμελλες αὐτῷ κεχρῆσθαι B (Anon.)
 42 morti] F², mortis F^aPU ,

latronibus sit interfectus, uel ruina in stabulo oppressus, uel uehiculo obtritus, uel alio quo modo¹, quo non periret, nisi manumissionis causa proficiaseretur.

6 IDEM libro tertio disputationum. Si extraneus pro muliere dotem dedisset [B. 24, 1, 6] et pactus esset, ut, quoquo modo finitum esset matrimonium, dos ei redderetur, nec fuerint nuptiae secutae, quia de his casibus solummodo fuit conuentum qui matrimonium sequuntur, ⁵ nuptiae autem secutae non sint², quaerendum erit, utrum mulieri condictio an ei qui dotem dedit competit. et uerisimile est in hunc quoque casum eum qui dat sibi prospicere: nam quasi causa non secuta habere potest condictionem, qui ob matrimonium dedit, matrimonio non copulato, nisi forte euidentissimis probationibus mulier ostenderit || hoc eum ideo fecisse, ^f ¹⁰ ut ipsi magis mulieri quam sibi prospiceret. sed et si pater pro filia det et ita conuenit, ¹ nisi euidenter aliud actum sit, condictionem patri competere Marcellus ait.

7 IULIANUS libro sexto decimo digestorum. Qui se debere pecuniam mulieri [B. 24, 1, 7] putabat, iussu eius dotis nomine promisit sponso et soluit: nuptiae deinde non intercesserunt: quae situm est, utrum ipse potest repetere eam pecuniam qui dedisset, an mulier. Nerua, Atilieinus responderunt, quoniam putasset quidem debere pecuniam, sed exceptione ¹⁵ dolii mali tueri se potuisse, ipsum repetiturum. sed si, cum sciret se nihil mulieri debere, promisisset, mulieris esse actionem, quoniam pecunia ad eam pertineret. si autem uere debitor fuisset et ante nuptias soluisset et nuptiae secutae non fuissent, ipse posset condicere causa debiti integra mulieri ad hoc solum manente, ut ad nihil aliud debitor compellatur, nisi ut cedat ei condicticia actione. Fundus dotis nomine traditus, si nuptiae ²⁰ insecutae non fuerint, condictione repeti potest: fructus quoque condici poterunt. idem iuris est de ancilla et partu eius.

8 NERATIUS libro secundo membranarum. Quod Seruius in libro de dotibus [B. 24, 1, 8] scribit, si inter eas personas, quarum altera nondum iustum aetatem habeat, nuptiae factae sint, quod dotis nomine interim datum sit, repeti posse, sic intellegendum est, ut, si diuorium intercesserit, priusquam utraque persona iustum aetatem habeat, sit eius pecuniae repetitio, donec autem in eodem habitu matrimonii permanent, non magis id repeti possit, quam quod sponsa sponso dotis nomine dederit, donec maneat inter eos adfinitas: quod enim ex ea causa nondum coito matrimonio datur, cum sic detur tamquam in dotem pertinenterum, quamdiu peruenire potest, repetitio eius non est.

9 PAULUS libro septimo decimo ad Plautium. Si donaturus mulieri iussu eius [B. 24, 1, 9] sponso numeraui nec nuptiae secutae sunt, mulier condicet. sed si ego contraxi cum sponso et pecuniam in hoc dedi, ut, si nuptiae secutae essent, mulieri dos adquireretur, si non essent secutae, mihi redderetur, quasi ob rem datur et re non secuta ego a sponso condicam. Si quis indebitam pecuniam per errorem iussu mulieris sponso eius promisisset et nuptiae secutae fuissent, exceptione dolii mali uti non potest: maritus enim suum negotium gerit et nihil dolo facit nec decipiens est: quod fit, si cogatur indotatum uxorem habere. itaque aduersus mulierem condictio ei competit, ut aut repeatat ab ea quod marito dedit aut ut liberetur, si nondum soluerit. sed si soluto matrimonio maritus peteret, in eo dumtaxat exceptionem obstare debere, quod mulier receptura esset.

10 IAUOLENUS libro primo ex Plautio. Si mulier ei cui nuptura erat [B. 24, 1, 10. BS. 29, 1, 43] cum dotem dare uellet, pecuniam quae sibi debebatur acceptam fecit neque nuptiae insecutae sunt, recte ab eo pecunia condicetur, quia nihil interest, utrum ex numeratione pecunia ad eum sine causa an per acceptilationem perueniterit.

11 IULIANUS libro decimo digestorum. Si heres arbitratu liberti certa summa [B. 24, 1, 11] F[P(U)]

¹ perierit ins. ² sunt (Hal.)?

1 alio quo] aliquo P^a, alio quoquo P^aU
2 quo] quod P^a 5 conuentus PU | qui]
quae P 12 libro xiiii P, libro xiiii U
15 atilieinius P | quidem] idem PU | debere
om. P^a 18 non fuisse'n't F^a 21 condici om. PU
25 sint] sunt PU | sic] sio F^a 26 habebat P^a

27 potest PU 31 libro xiiii P, libro xxviii U
32 numerauit PU 33 adquiretur F(suppl. f),
secutae ... 34 sponso in litura P^a 40 de-
bere om. F^a 41 nupta P^a 43 condiceretur
P^aU | ex] et F^a 45 heres] deresa F^a

- monumentum iussus facere dederit liberto pecuniam et is accepta pecunia monumentum non faciat, || condictione tenetur.
- 12 PAULUS libro sexto ad legem Iuliam et Papiam. Cum quis mortis causa do- [B. 24, 1, 12] q. 20 f. 194
nationem, cum conualuisset donator, condicit, fructus quoque donatarum rerum et partus et E
quod adcrevit rei donatae repetere potest.
- 13 MARCIANUS libro tertio regularum. Si filius contulerit fratri quasi adgniturus [B. 24, 1, 13] 5
bonorum possessionem et non adgnouit, repetere eum posse Marcellus libro quinto digesto-
rum scribit.
- 14 PAULUS libro tertio ad Sabinum. Si procuratori falso indebitum solutum sit, [B. 24, 1, 14] *S
ita demum a procuratore repeti non potest, si dominus ratum habuerit, sed ipse dominus 10
tenetur, ut Iulianus scribit. quod si dominus ratum non habuisset, etiamsi debita pecunia
soluta fuisset, ab ipso procuratore repetetur: non enim quasi indebitum datum repetetur,
sed quasi ob rem datum nec res secuta sit ratihabitione non intercedente: uel quod fur-
tum faceret pecuniae falsus procurator, cum quo¹ non tantum furti agi, sed etiam condici
ei posse.
- 15 POMPONIUS libro licensimo secundo ad Sabinum. Cum seruus tuus in suspi- [B. 24, 1, 15] *S
cionem furti Attio uenisset, dedisti eum in quaestionem sub ea causa, ut, si id repertum
in eo non esset, redderetur tibi: is eum tradidit praefecto uigilum quasi in facinore de-
prahensum: praefectus uigilum eum summo supplicio adfecit. ages cum Attio dare eum
tibi oportere, quia et ante mortem dare tibi eum oportuerit. Labeo ait posse etiam ad 20
exhibendum agi, quoniam fecerit quo minus exhiberet. sed Proculus dari oportere ita ait,
si fecisses eius hominem, quo casu ad exhibendum agere te non posse: sed si tuus man-
nisset, etiam furti te acturum cum eo, quia re aliena ita sit usus, ut sciret se inuito do-
mino uti aut dominum si sciret prohibitum esse.
- 16 CELSUS libro tertio digestorum. Dedi tibi pecuniam, ut mihi Stichum dares: [B. 24, 1, 16] 24
utrum id contractus genus pro portione emptionis et uenditionis est an nulla hic alia obli-
gatio est quam ob rem dati re non secuta? in quod procluuior sum: et ideo, si mortuus
est Stichus, repetere possum quod ideo tibi dedi, ut mihi Stichum dares. finge alienum
esse Stichum, sed te tamen eum tradidisse: repetere a te pecuniam potero, quia hominem
accipientis non feceris: et rursus, si tuus est Stichus et pro euictione eius promittere non so-
nis, non liberaberis, quo minus a te pecuniam repetere possim.

V.

R DE CONDICTIONE OB TURPEM UEL INIUSTAM CAUSAM R SPE

- 1 PAULUS libro decimo ad Sabinum. Omne quod datur aut ob rem datur aut [B. 24, 2, 1] S
ob causam, et ob rem aut turpem aut honestam: turpem autem, aut ut dantis sit turpi-
1 tudo, non accipientis, aut ut accipientis dumtaxat, non etiam dantis, aut utriusque. Ob
rem igitur honestam datum itsa repeti potest, si res, propter quam datum est, secuta non
2 est. Quod si turpis causa accipientis fuerit, etiamsi res secuta sit, repeti potest:
2 ULPIANUS libro licensimo sexto ad edictum. ut puta dedi tibi ne sacrilegium [B. 24, 2, 2] S

F[P(U)]

¹ cum eo (Hal.)?

1 pecunia'm' F 8 donationem] FPU, donationem fecisset f (m. saec. XVI) 4 dona-
tarum rerum et] donaturum .. P^a, donaturum
rerum et U^a 5 adcrevit] F, accessit P^aU,
inc. P^a | rei] de F¹ 9 procuratori F² 10 ra-
tum] ra si dominus ratum P^a 15 ei posse F²
17 attio] titio P^aU, a titio P^a 18 is] do-
minus P^a | praefecto uigilum] conformant B:
τῷ πράτωρι τοῦ Δῆμοι 19 attio] titio PU

20 posse ... 21 ita ait om. P^a 20 ad om. F¹
23 ut sciret] ΓΙΝΩΣΚΩΝ ἡ ὄφειλων εἰδέναι
B (Anon.), sed uidentur haec aucta esse ab
interprete | inuitu] inuin F¹ 24 dominum]
dominus P^aU^a 26 an illa P^a 27 in quo
PU | mortuos F^a 31 liberaueris F (gm. f) |
pecunia P 34 decimo] F² (of. l. 3), licen-
simo F²PU male: Pauli enim ad Sabinum non
fuerunt nisi libri XVI

- facias, ne furtum, ne hominem occidas. in qua specie Iulianus scribit, si tibi dedero, ne
 1 hominem occidas, condici posse: Item si tibi dedero, ut rem mihi reddas depositam apud
 2 te uel ut instrumentum mihi redderes. Sed si dedi, ut secundum me in bona causa index
 pronuntiaret, est quidem relatum condictioni locum esse: sed hic quoque crimen contrahit 4
 (iudicem enim corrumpere || uidetur) et non ita pridem imperator noster consti- [C. 7, 49, 1 f. —]
 tuit item eum perdere.
- 3 PAULUS libro decimo ad Sabinum. Ubi autem et dantis et accipientis turpi- [B. 24, 2, 3 S] —
 tudo uersatur, non posse repeti dicimus: ueluti si pecunia detur, ut male iudicetur.
- 4 ULPIANUS libro uicensimo sexto ad edictum. Idem si ob stuprum datum sit, [B. 24, 2, 4 S] —
 uel si quis in adulterio reprehensus redemerit se: cessat enim repetitio, idque Sabinus et 1
 1 Pegasus responderunt. Item si dederit fur, ne proderetur, quoniam utriusque turpitudo
 2 uersatur, cessat repetitio. Quotiens autem solius accipientis turpitudo uersatur, Celsus ait
 3 repeti posse: ueluti si tibi dedero, ne mihi iniuriam facias. Sed quod meretrix datur, re-
 peti non potest, ut Labeo et Marcellus scribunt, sed noua ratione, non ea, quod utriusque
 turpitudo uersatur, sed solius dantis: illam enim turpiter facere, quod sit meretrix, non 1
 4 turpiter accipere, cum sit meretrix. Si tibi indicium dedero, ut fugitiuum meum indices
 uel furem rerum mearum, non poterit repeti quod datum est: nec enim turpiter accepisti.
 quod si a fugitiuo meo acceperis ne eum indicares, condicere tibi hoc quasi furi possim:
 sed¹ si ipse fur indicium a me accepit uel furis uel fugitiui socius, puto condictionem lo-
 cum habere.
- 5 IULIANUS libro tertio ad Urseum Ferocem. Si a seruo meo pecuniam quis ac- [B. 24, 2, 5 S] —
 cepisset, ne furtum ab eo factum indicaret, siue indicasset siue non, repetitionem fore eius
 pecuniae Proculus respondit.
- 6 ULPIANUS libro octavo decimo ad Sabinum. Perpetuo Sabinus probauit ue- [B. 24, 2, 6 S] —
 terum opinionem existimantium id, quod ex iniusta causa apud aliquem sit, posse condici: 2
 in qua sententia etiam Celsus est.
- 7 POMPONIUS libro uicensimo secundo ad Sabinum. Ex ea stipulatione, quae [B. 24, 2, 7 S] —
 per vim extorta esset, si exacta esset pecunia, repetitionem esse constat.
- 8 PAULUS libro tertio quaestionum. Si ob turpem causam promiseris Titio, [B. 24, 2, 8 P] —
 quamuis, si petat, exceptione doli mali uel in factum summouere eum possis, tamen si sol- 20
 ueris, non posse te repeteres, quoniam sublata proxima causa stipulationis, quae propter
 exceptionem inanis esset, pristina causa, id est turpitudo, superesset: porro autem si et
 dantis et accipientis turpis causa sit, possessorem potiorem esse et ideo repetitionem ces-
 sare, tametsi ex stipulatione solutum est.
- 9 IDEM libro quinto ad Plautium. Si uestimenta utenda tibi commoda uero, de- [B. 24, 2, 9 K] —
 inde pretium, ut reciparem, dedissem, condictione me recte acturum responsum est: quan-
 1 uis enim propter rem datum sit et causa secuta sit, tamen turpiter datum est. Si rem
 locatam tibi uel uenditam a te uel mandatam ut redderes, pecuniam acceperis, habebo
 tecum ex locato uel uendito uel mandati actionem: quod si, ut id, quod ex testamento
 uel ex stipulatu debebas, redderes mihi, pecuniam tibi dederim, condicione dumtaxat pecu- 4
 niae datae eo nomine erit. idque et Pomponius scribit.

F[P(U)]

¹ et ins. (Schrader)

1 species P^a | ne hominem occidas condici posse item si tibi dedero om. P^a 4 est] sed P^a | contrahi PU^a 5 non] FP^aU, om. P^b | noster om. PU | constituit^t F^b 12 cessat repetitio ... turpitudo uersatur om. P^a 13 tibi] tibi esse P^a 15 non turp. ... 16 meretrix om. P^a 18 furiōsi F^b | possum PU 19 si om. P^a | fugitiui socius] fugitiuus hoc ius P^a | putat P 22 indicare] uindicaret reposuit, postea uel deleuit F^b 32 pristina] si pristina PU 35 tibi utenda PU | commoda uero] F^bPU, commenda uero F^b: ἔγραψα coi B (Anon. et Cyr.) 36 condictione F, condicione U 37 scirem F^b 38 mandata P^a 39 uel uendito] uel uindicationem legit Anonymus uertens: Η τὸν τοῦ ἀφαιρεθέντος πράγματος ἐκδίκησιν 40 debeat P^aU

mantum P^a 26 est] ait reposuit, postea si deleuit F^b 32 pristina] si pristina PU 35 tibi utenda PU | commoda uero] F^bPU, commenda uero F^b: ἔγραψα coi B (Anon. et Cyr.) 36 condictione F, condicione U 37 scirem F^b 38 mandata P^a 39 uel uendito] uel uindicationem legit Anonymus uertens: Η τὸν τοῦ ἀφαιρεθέντος πράγματος ἐκδίκησιν 40 debeat P^aU

VI.

R DE CONDICTIONE INDEBITI R

SEPA

- 1 ULPIANUS libro uicensimo sexto ad edictum. Nunc uidendum de indebito so- [B.24,6,1 *E]
1 luto. Et quidem si quis indebitum ignorans soluit, per hanc actionem condicere potest:
sed si sciens se non debere soluit, cessat repetitio. 5
- 2 IDEM libro sexto decimo ad Sabinum. Si quis sic soluerit, ut, si apparuisset [B.24,6,2 S
| esse indebitum uel Falcidia emerserit, reddatur, repetitio locum habebit: negotium enim f. 195
1 contractum est inter eos. Si quid ex testamento solutum sit, quod postea falsum uel in-
officium uel irritum uel ruptum apparuerit, repetetur, uel si post multum temporis emer-
serit aces alienum, uel codicilli diu celati prolati¹, qui ademptionem continent legatorum 10
solutorum uel deminutionem per hoc, quia aliis quoque legata relicta sunt. nam diuus
Hadrianus circa inofficium et falsum testamentum rescrispsit actionem dandam ei, secun-
dum quem de hereditate iudicatum est.
- 3 PAPINIANUS libro nicensimo octavo quaestionpm. Idem est et si solutis legatis [B.24,6,3 *P
noua et inopinata causa hereditatem abstulit, ueluti nato postumo, quem heres in utero 15
fuisse ignorabat, uel etiam ab hostibus reuerso filio, quem pater obisse falso praeumpserat:
nam utiles actiones postumo uel filio, qui hereditatem euicerat, dari oportere in eos, qui
legatum perceperunt, imperator Titus Antoninus rescrispsit, scilicet quod bonae fidei pos-
sessor in quantum locupletior factus est tenetur nec periculum huiusmodi nominum ad eum,
qui sine culpa soluit, pertinebit. 20
- 4 PAULUS libro tertio ad Sabinum. Idem diuus Hadrianus rescrispsit et si alius [B.24,6,4 S
testamentum proferatur.
- 5 ULPIANUS libro sexto decimo ad Sabinum. Nec nouum, ut quod alius soluerit [B.24,6,5 S
alius repeat. nam et cum minor uiginti quinque annis inconsulte adita hereditate solutis
legatis in integrum restituitur, non ipsi repetitionem competere, sed ei, ad quem bona per-
tinent, Arrio Titiano rescriptum est. 25
- 6 PAULUS libro tertio ad Sabinum. Si procurator tuus indebitum soluerit et tu [B.24,6,6 S
ratum non habeas, posse repeti Labeo libris posteriorum scripsit: quod si debitum fuisse,
non posse repeti Celsus: ideo, quoniam, cum quis procuratorem rerum suarum constituit,
id quoque mandare uidetur, ut soluat creditori, neque postea exspectandum sit², ut ratum so-
1 habeat. Idem Labeo ait, si procuratori indebitum solutum sit et dominus ratum non habeat,
2 posse repeti. Celsus ait eum, qui procuratori debitum soluit, continuo liberari neque rati-
habitionem considerari³: quod si indebitum acceperit, ideo exigi ratihabitionem, quoniam
nil de hoc nomine exigendo mandasse uideretur, et ideo, si ratum non habeatur, a pro-
3 curatore repetendum. Julianus ait neque tutorem neque procuratorem soluentes repetere
posse neque interesse, suam pecuniam an pupilli uel domini soluant. 25
- 7 POMPONIUS libro nono ad Sabinum. Quod indebitum per errorem soluitur, [B.24,6,7 S
aut ipsum aut tantundem repetitur.
- 8 PAULUS libro sexto ad Sabinum. Quod nomine mariti, qui soluendo non sit, [B.24,6,8 S
alius mulieri soluisset, repetere non potest: adeo debitum esset⁴ mulieri. 40
- 9 ULPIANUS libro sexagessimo sexto ad edictum. Nam et maritus, si, cum fa- [B.24,6,9 *E
cere nihil possit, dotem soluerit, in ea causa est ut repeteret non possit.
- F[P(V, cuius denuo incipit manus antiqua u. 25 uoc. competere, L, cuius denuo incipit manus
antiqua u. 37 uoc. quod indebitum, U)]

¹ prolati del. ² sit] est? ³ desiderari? ⁴ est?

5 sed om. PU^a, suppl. ex P(isana) U^b 10 ce-
late F^c 12 et] uel PU 14 et solutis le-
gatis si PU 15 posthumo f. 16 ignorauat
F(em. f) | prae sum p'serat F^c 17 posthumo f.
18 bona'e' F^c 19 teneatur P^aU 25 per-
tinerent PU 27 indebitum solutum so-

luerit P^a 28 posteriorum scribit P^a 31 so-
lu'it um F^c 32 debitum] F^cP^aU, indebitum
F^cP^a 33 rati habitationem P^a 34 uidetur
PVU | et om. PVU^a 40 adeo debitum esset
non aliter Graeci: xp̄tōc ῥ̄p īn B (Anon.)

- 10 PAULUS libro septimo ad Sabinum. In diem debitor adeo debitor est, ut ante B. 24, 6, 10 S
diem solutum repetere non possit.
- 11 ULPIANUS libro trigensimo quinto ad Sabinum. Si is, cum quo de peculio B. 24, 6, 11 S
actum est, per imprudentiam plus quam in peculio est soluerit, repetere non potest. 4
- 12 PAULUS libro septimo ad Sabinum. Si fundi mei usum fructum tibi dedero B. 24, 6, 12 S
falso existimans me eum tibi debere et antequam repetam decesserim, condicione eius ad
heredem quoque meum transibit.
- 13 || IDEM libro decimo ad Sabinum. Naturaliter etiam seruus obligatur: et B. 24, 6, 13 S 138'
ideo, si quis nomine eius soluat uel ipse manumissus, ut Pomponius scribit, ¹ ex peculio,
cuius liberam administrationem habeat, repeti non poterit: et ob id et fideiussor pro seruo ¹⁰
acceptus tenetur et pignus pro eo datum tenebitur et, si seruus, qui peculi administratione
¹ habet, rem pignori in id quod beat dederit, utilis pigneratia reddenda est. Item
quod pupillus sine tutoris auctoritate mutuum accepit et locupletior factus est, si pubes
factus soluat, non repetit. 14
- 14 POMPONIUS libro uicensimo primo ad Sabinum. Nam' hoc natura B. 24, 6, 14. Ep. 2, 10 S
aequum est neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem.
- 15 PAULUS libro decimo ad Sabinum. Indebiti soluti condicione naturalis est et B. 24, 6, 15 S
ideo etiam quod rei solutae accessit, uenit in condicione, ut puta partus qui ex ancilla
natus sit nel quod altiuione accessit: immo et fructus, quos is cui solutum est bona fide
¹ percepit, in condicione uenient. Sed et si nummi alieni dati sint, condicione competit, 20
ut uel possessio eorum reddatur: quemadmodum si falso existimans possessionem me tibi
debere alicuius rei tradidisse, condicerem. sed et si possessionem tuam fecis- [Pon. 81, 2]
sem² ita, ut tibi per longi temporis praescriptionem auocari non possit, etiam sic recte
² tecum per indebitam³ condicione agerem. Sed et si usus fructus in re soluta [Pon.]
alienus sit, deducto usu fructu a te condicam. 25
- 16 POMPONIUS libro quinto decimo ad Sabinum. Sub condicione debitum per B. 24, 6, 16 S
errorem solutum pendente quidem condicione repetitur, condicione autem exsistente repeti
¹ non potest. Quod autem sub incerta die debetur, die exsistente non repetitur.
- 17 ULPIANUS libro secundo ad edictum. Nam si cum moriar dare promiseret B. 24, 6, 17 S 30
antea soluam, repetere me non posse Celsus ait: quae sententia uera est.
- 18 IDEM libro quadragesimo septimo ad Sabinum. Quod si ea condicione de- B. 24, 6, 18 S
betur, quae omnimodo exstatura est, solutum repeti non potest, licet sub alia condicione,
quae an impleatur incertum est, si ante soluatur, repeti possit.
- 19 POMPONIUS libro uicensimo secundo ad Sabinum. Si poenae causa eius cui B. 24, 6, 19 S
debetur debitor liberatus est, naturalis obligatio manet et ideo solutum repeti non potest. 25
¹ Quamuis debitum sibi quis recipiat, tamen si is qui dat non debitum dat, repetitio com-
F[P(VLU)]

¹ uel ins. (u. i.) ² fecisses (u. i.)? ³ indebiti (dett.)? ⁴ l. 17 debuit collocari post l. 18

⁸ tricensimo ^{F¹} 6 me 'e'um tibi' de-
bere ^{F²} 9 manumissus ut pomponius
scribit (scriuuit ^{F²}, scriptis ^{PVLU}) ex peculio) ^{confirmant} B (Anon.): ή αγρός ἐλεγθε-
ρωθείσι καταβάλλῃ ἐκ τοῦ πεκούλιοῦ: uel ^{ex add. Schulting et tale quid apparet excidisse}
10 poterit] potest ^{PVLU} 12 debeam ^{F¹}
13 mutuum] mutuam ^{P²U} 15 primo om. ^{F²}
17 soluti's ^{F²} 19 allubione ^{F²}, allubioni ^{F²} |
quos om. ^{P²} | bone ^{P²} 20 uenit ^{P²}, ue-
niunt ^U | et om. ^{PV} | competit ^{PLU} 22 si
possessionem tuam fecissem ita ut tibi per
longi temporis praescriptionem auocari non
possit] καὶ σὺ λαβὼ... ἐκτίκω τὴν τοῦ μακροῦ
χρόνου παραγράφην ^{BS} (Steph.?), καὶ οὖσα
καπιτεύση ^{BS} (Cyr.), καὶ ἐν τῷ μεταζή διὰ

χρίσεως κυριέψης B (Anon.), unde uidetur
confirmari quod coniecit van de Water fecisses
23 sic] si ^{F¹P} 24 in re] cum re ^{PLU},
cum res ^V | sit om. ^{P²} 26 indebitum ^{P²V}
28 incerto ^{PLU Taur.} | die exsistente non re-
petitur] ^{confirmant} B (Anon.): οὐκ ἀναλαμβά-
νεται μετὰ τὸ ἐπιστῆναι αγτήν 29 d'a'e prom.
litteris ar casu fortasse inductis F 30 ante
P²V²U | me om. ^{PVLU} | qu'a'e ^{F²} 31 qua-
dragesimo septimo ad sabinum] xl ad sabinum ^{P²L}, xlviij ad sabinum ^U, om. V
32 licet ... 33 repeti possit om. L eademque
fortasse om. ^{P²}: 32 modo ... p. 381, 1 creditorū
in litura ^{P²} 33 possit] potest ^{P²V²U},
inc. ^{P²}, om. inter alia L²

petit, ueluti si is qui¹ heredem se uel bonorum possessorem falso existimans creditori hereditario soluerit: hic enim neque uerus heres liberatus erit et is quod dedit repetere poterit: quamuis enim debitum sibi quis recipiat, tamen si is qui dat non debitum dat,
2 repetitio competit. Si falso existimans debere nummos soluero, qui pro parte alieni, pro
3 parte mei fuerunt, eius summae partem dimidiam, non corporum condicam. Si putem me⁵
Stichum aut Pamphilum debere, cum Stichum debeam, et Pamphilum soluam, repetam
4 quasi indebitum solutum: nec enim pro eo quod debeo uideor id soluisse. Si duo rei, qui
decem debebant, uiginti pariter soluerint, Celsus ait singulos quina repetituros, quia, cum
decem deberent, uiginti soluisserent, et quod amplius ambo soluerint, ambo repetere possunt.
9

0 IULLANUS libro decimo digestorum. Si reus et fideiussor soluerint pariter, in [B. 24, 6, 20] S*
hac causa non differunt a duobus reis promittendi: quare omnis, quae de his dicta sunt,
et ad hos transferre licebit.

1 PAULUS libro tertio quaestionum. Plane si duos reos non eiusdem pecuniae, [B. 24, 6, 21] *P
sed alterius obligationis constitueris, ut puta Stichi aut Pamphili, et pariter duos datos,
14 aut togam uel denaria mille, non idem dici poterit in repetitione ut || partes repeatant, quia f. 196
nec soluere ab initio sic potuerunt. igitur hoc casu electio est creditoris, cui uelit soluere,
ut alterius repetitio impediatur.

2 POMPONIUS libro uicensimo secundo ad Sabinum. Sed et si me putem tibi [B. 24, 6, 22] S
aut Titio promississe, cum aut neutrum factum sit aut Titii persona in stipulatione com-
1 prehensa non sit, et Titio soluero, repetere a Titio potero. Cum iter excipere deberem,
fundum liberum per errorem tradidi: incerti condicam, ut iter mihi concedatur.

3 UPLIANUS libro quadragensimo tertio ad Sabinum. Eleganter Pomponius [B. 24, 6, 23] S
quaerit, si quis suspicetur transactionem factam uel ab eo cui heres est uel ab eo cui pro-
curator est et quasi ex transactione dederit, quae facta non est, an locus sit repetitioni.
et ait repeti posse: ex falsa enim causa datum est. idem puto dicendum et si transactio 25
secuta non fuerit, propter quam datum est: sed et si resoluta sit transactio, idem erit di-
1 cendum. Si post rem iudicatam quis transegerit et soluerit, repetere poterit id- [Ep. 11, 44]
circo, quia placuit transactionem nullius esse momenti: hoc enim imperator Antoninus cum
diuo patre suo rescripsit. retineri tamen atque compensari in causam iudicati, quod ob
talem transactionem solutum est, potest. quid ergo si appellatum sit uel hoc ipsum [Ep.] 80
incertum sit, an iudicatum sit uel an sententia ualeat? magis est, ut transactio uires ha-
beat: tunc enim rescriptis locum esse credendum est, cum de sententia indubitate, quae
2 nullo remedio adtemptari potest, transigitur. Item si ob transactionem alimentorum testa-
mento relictorum datum sit, appetit posse repeti quod datum est, quia transactio senatus
8 consulto infirmatur. Si quis post transactionem nihilo minus condemnatus fuerit, dolo qui-
dem id fit, sed tamen sententia ualeat. potuit autem quis, si quidem ante item contestata
transactio, uolenti item contestari opponere doli exceptionem: sed si post item contestata
tam transactum est, nihilo minus poterit exceptione doli uti post secuti: dolo enim facit,
qui contra transactionem expertus amplius petit. ideo condemnatus repetere potest, quod
ex causa transactionis dedit. sane quidem ob causam dedit neque repeti solet quod ob 40
causam datum est causa secuta: sed hic non uidetur causa secuta, cum transactioni non
stetur. cum igitur repetitio oritur, transactionis exceptio locum non habet: neque enim
4 utrumque debet locum habere et repetitio et exceptio. Si qua lex ab initio dupli uel qua-
drupli statuit actionem, dicendum est solutum ex falsa eius causa repeti posse.

F[P(VLU)]

¹ is qui det.

2 is] id PVL^aU 8 debebant] debeat P^aVU] quina repetituros quia cum decem deberent] quia PL^aU, om. V 9 possint P^a, posse VLU 11 qu'a'e F^a 14 aut] ut F 16 pote- runt F^aP^aV^a 18 et om. F^a 20 solue'ro' F^a | potero] petro F^a 23 cui proc.] qui proc. F^a, cuius proc. PVL^aU 24 et om. PVL^aU

82 de om. PV 35 dolo quidem id fit om. P^aV 38 nihil h'ominus F^a 39 ideo] F^aP^aV^a, et ideo F^aP^aV^aLU: ὅθεν μετὰ τὴν καταδίκην ἀναλαμβάνει B (Anon.) 40 quod ob cansam] quod ob causam dedit neque repeti solet P^a, dedit ... ob causam om. L^a

- 24 IDEM libro quadragensimo sexto ad Sabinum. Si is, qui perpetua exceptione [B. 24, 6, 24] S tueri se poterat, cum sciret sibi exceptionem profuturam, promiserit aliquid ut liberaretur, condicere non potest.
- 25 IDEM libro quadragensimo septimo ad Sabinum. Cum duo pro reo fideius- [B. 24, 6, 25] S sissem decem, deinde reus tria soluisset et postea fideiussores quina, placuit eum qui s posterior soluit repetere tria posse: hoc merito, quia tribus a reo solutis septem sola debita supererant, quibus persolutis tria indebita soluta sunt.
- 26 IDEM libro uicensimo sexto ad edictum¹. Si non sortem quis, sed usuras in- [B. 24, 6, 26] S debitas soluit, repetere non poterit, si sortis debitas soluit: sed si supra legitimum modum soluit, diuina Seuerus rescripsit (quo iure utimur) repeti quidem non posse, sed sorti im- 10 putandum et, si postea sortem soluit, sortem quasi indebitam repeti posse. proinde et si ante sors fuerit soluta, usurae supra legitimum modum solutae quasi sors indebita || repe- 1 tuntur. quid si simul soluerit? poterit dici et tunc repetitionem locum habere. Supra du- 2 plum autem usurae et usurarum usurae nec in stipulatum deduci nec exigi possunt et 3 solutae repetuntur, quemadmodum futurarum usurarum usurae. Si quis falso se sortem 15 debere credens usuras soluerit, potest condicere nec uidetur sciens indebitum soluisse. 4 Indebitum autem solutum accipimus non solum si omnino non debeatur², sed et [Uat. 266] si per aliquam exceptionem perpetuam peti non poterat³: quare hoc quoque repeti poterit, nisi sciens se tutum exceptione soluit⁴. Si centum debens, quasi ducenta deberem, [Uat.] fundum ducentorum solui, competere repetitionem Marcellus libro uicensimo digestorum scribit et centum manere stipulationem: licet enim placuit rem pro pecunia solutam parere liberationem, tamen si ex falsa debiti quantitate maioris pretii res soluta est, non fit confusio partis rei cum pecunia (nemo enim inuitus compellitur ad communionem), sed et condicatio integræ rei manet et obligatio incorrupta: ager autem retinebitur, donec debita pecunia soluatur. Idem Marcellus ait, si pecuniam debens oleum dederit pluris pretii quasi plus debens, uel cum oleum deberet, oleum dederit quasi maiorem modum debens, super- 6 fiuum olei esse repetendum, non totum et ob hoc peremptam esse obligationem. Idem Marcellus adicit, si, cum fundi pars mihi deberetur, quasi totus deberetur aestimatione facta, solutio pecuniae solidi pretii fundi facta sit, repeti posse non totum pretium, sed 7 partis indebitae pretium. Adeo autem perpetua exceptio parit condictionem, ut Julianus libro decimo scripsit, si emptor fundi damnauerit heredem suum, ut uenditorem nexus uen- 8 dit liberaret, mox uendor ignorans rem tradiderit, posse eum fundum condicere: idemque et si debitorem⁵ suum damnauerit liberare et ille ignorans soluerit. Qui filio familias soluerit, cum esset eius peculiaris debitor, si quidem ignorauit ademptum ei peculium, libe- 9 ratur: si scit et soluit, condictionem non habet, quia sciens indebitum soluit. Filius fami- 10 lias contra Macedonianum mutuatus si soluerit et patri suo heres effectus uelit uindicare nummos, exceptione summouebitur a uindicatione nummorum. Si quis quasi ex compro- 11 misso condemnatus falso soluerit, repetere potest. Hereditatis uel bonorum possessori, si quidem defendat hereditatem, indebitum solutum condici poterit: si uero is non defendat,

F[P(VLU)]

¹ libro I ad edictum de rebus creditis Uat. ² debebatur Uat. ³ exceptionem peti non poterat id est perpetuam exceptionem Uat.

⁴ nisi ... soluit] si quis perpetua exceptione tutus soluerit Uat, ubi sequuntur alia ⁵ heredem ins. (Hab.)

² exceptionem peti non poterat id est perpetuam exceptionem Uat. ³ nisi ... soluit] si quis perpetua exceptione tutus soluerit Uat, ubi sequuntur alia ⁵ heredem ins. (Hab.)

1 libro om. P^a 8 indebitas] FP^aU, debi-
tum P^a, debitas P^aV 9 sortis debitas] F,
sortis debitas P^a, sorti debitas P^aLU 10 re-
scripsit] scripsit P^aV, et antoninus scripsit
P^aU, et antoninus scripserunt L 13 quod
PVLU | et om. P^aV, dici et om. U 14 sti-
pulati P^a 15 usuram usurae P^a 17 antem]
non Uat. 19 deberem] deberet PVLU
20 soluit PVL, soluerit U | uice n'simo F^a
22 pr'a etii res F^a, praeture P^a 24 retine-

uitur F^a 26 oleum deberet] deueret P^aV,
deberet oleum U 28 adicit] dicit PVLU
29 praetii F 30 ideo P^a | parit] erit P^a
35 scit] sit P^a | condictionum P^a | si filius
familias contra macedonianum mutuatus si
(si del. P^aV^aLU) soluerit PVLU 37 summo-
ueuitur F^a | a om. P^aL^a 38 hereditatis] F^a,
heredi F^aPVLU: ὁ κληρονόμος B (Anon.):
cf. D. 37, 1, 3, 1: hereditatis bonorumne pos-
sessio

12 etiam debitum solutum repeti potest. Libertus cum se putaret operas patrono debere, soluit: condicere eum non posse, quamvis putans se obligatum soluit, Julianus libro decimo digestorum scripsit: natura enim operas patrono libertus debet. sed et si non [Ep. 2, 9] operae patrono sunt solutae, sed, cum officium ab eo desideraretur, cum patrono decidit pecunia et soluit, repeterem non potest. sed si operae patrono exhibuit non officiales, sed 5 fabriles, ueluti¹ pictorias uel alias, dum putat se debere, uidendum an possit condicere. et Celsus libro sexto digestorum putat eam esse causam operarum, ut non sint eadem neque eiusdem hominis neque² eidem exhibentur: nam plerumque robur hominis, aetas temporis³ opportunitasque naturalis mutat causam operarum, et ideo nec uolens quis reddere potest. sed haec, inquit, operae recipiunt aestimationem: et interdum licet aliud praestemus, inquit, aliud condicimus: ut puta fundum indebitum dedi et || fructus condico: uel f. 197 hominem indebitum, et hunc sine fraude modico distractasti, nempe hoc solum refundere debes, quod ex pretio habes: uel meis sumptibus pretiosiorem hominem feci, nonne aestimari haec debent? sic et in proposito, ait, posse condici, quanti operae essem conducturus. sed si delegatus sit a patrono officiales operae⁴, apud Marcellum libro uicensimo digestorum quaeritur. et dicit Marcellus non teneri eum, nisi forte in artificio sint (hae enim inbente patrono et alii edendae sunt): sed si soluerit officiales delegatus, non potest condicere neque ei cui soluit creditori, cui alterius contemplatione solutum est quiue suum 15 recipit, neque patrono, quia natura ei debentur. Si decem aut Stichum stipulatus soluam quinque, quaeritur, an possim condicere: quaestio ex hoc descendit, an liberer in quinque: 20 nam si liberor, cessat condicatio, si non liberor, erit condicatio. placuit autem, ut Celsus libro sexto et Marcellus libro uicensimo digestorum scripsit, non peremi partem dimidiam obligationis ideoque eum, qui⁵ quinque soluit, in pendentia habendum, an liberaretur, petique ab eo posse reliqua quinque aut Stichum et, si praestiterit reauidua quinque, uideri eum et priora debita soluisse, si autem Stichum praestitisset, quinque eum posse condicere quasi 25 indebita. sic posterior solutio comprobabit, priora quinque utrum debita an indebita soluerentur. sed et si post soluta quinque et Stichus soluatur et malim ego habere quinque et Stichum reddere, an sim audiendus, quaerit Celsus. et putat natam esse quinque condicitionem, quamvis utroque simul soluto mihi retinendi quod uellem arbitrium daretur. Idem ait et si dno heredes sint stipulatoris, non posse alteri quinque solutis alteri partem Stichi 30 solui: idem et si duo sint promissoris heredes. secundum quae liberatio non contingit, nisi aut utriusque quina aut utriusque partes Stichi fuerunt solutae.

PAULUS libro uicensimo octauo ad edictum. Qui loco certo debere existimans [B. 24, 6, 27] S indebitum soluit, quolibet loco repetet: non enim existimationem soluentis eadem species repetitionis sequitur. 35

IDEM libro trigensiimo secundo ad edictum. Index si male absoluit et absolu- [B. 24, 6, 28] S latus sua sponte soluerit, repeterem non potest.

ULPIANUS libro secundo disputationum. Interdum persona locum facit repe- [B. 24, 6, 29] S titioni, ut puta si pupillus sine tutoris auctoritate uel furiosus uel is cui bonis interdictum F[P(VLU)]

¹ ueluti] uel (Cuiacius)? ² neque] quae? ³ aetas (adscr. ad robur) temporis (adscr. ad opportunitas) del. ⁴ praestaturus, num debeat operas uel tale quid excidit ⁵ eum qui] cum quis?

1 patronum P^a 3 patronum P^a 4 operae]
-- opera P^a | desideraretur] desideratum P^a,
desideratur P^aVLU 5 patronos P^a 7 sexto
om. PVL, i U | causa P^a | eadem P^a 8 ro-
bor F 9 mutat causam operarum] c. op. P^a,
c. op. mutat P^aL 10 praestetur P^a, prae-
stem V 13 quod ex pretio habes om. P^aV |
nonne] non PVLU 14 easset PVLU | con-
dicturus P^aV 15 uice'n'simo F^a 17 solu-
terat P^aV 18 ei eius PVLU 19 neque

a patrono PVLU 21 erit] esset P^a, cessat L^a
24 posse] possit P^aV^a, possint LU, possunt
P^aV^a | eum et in' priora F^a 30 due
P^aU^a | posse] sit posse F, sic posse PLU |
patrem F^a 31 soluit P^aV | heredes] heredes
sint stipulatoris non sic posse alteri
quinque solutis alteri promissoris heredes
P^a | quae] que F | contigit RU 36 tricen-
simmo F^a

- est soluerit: nam in his personis generaliter repetitioni locum esse non ambigitur. et si quidem extant nummi, vindicabuntur, consumptis nero condictio locum habebit.
- 30 IDEM libro decimo disputationum. Qui inuicem creditor idemque debitor est, [B. 24, 6, 30] in his casibus, in quibus compensatio locum non habet, si soluit, non habet condictionem ueluti indebiti soluti, sed sui crediti petitionem.
- 31 IDEM libro primo opinionum. Is, qui plus quam hereditaria portio efficit per [B. 24, 6, 31] errorem creditoris cauerit, indebiti promissi habet condictionem.
- 32 IULIANUS libro decimo digestorum. Cum is qui Pamphilum aut Stichum [B. 24, 6, 32] debet simul utrumque soluerit, si, posteaquam utrumque soluerit, aut uterque aut alter ex his desiit in rerum natura esse, nihil repetet: id enim remanebit in soluto quod superest. 1 ↙ 197
- 1 Fideiussor eum || paciscitur, ne ab eo pecunia petatur, et per imprudentiam soluerit, condicere stipulatori poterit et ideo reus quidem manet obligatus, ipse autem sua exceptione tutus est. nihil autem interest, fideiussor an heres eius soluat: quod si huic fideiussori reus 2 heres extiterit et soluerit, nec repetet et liberabitur. Mulier si in ea opinione [B. 24, 1, 9] sit, ut credat se pro dote obligatam, quidquid dotis nomine dederit, non repetit: sublata 5 enim falsa opinione relinquitur pietatis causa, ex qua solutum repeti non potest. (BS.)
- 3 Qui hominem generaliter promisit, similis est ei, qui hominem aut decem debet: et ideo si, eum existimaret se Stichum promississe, eum dederit, condicet, alium autem quemlibet dando liberari poterit.
- 33 IDEM libro trigesimo nono digestorum. Si in area tua aedificassem et tu [B. 24, 6, 33] aedes possideres, condictio locum non habebit, quia nullum negotium inter nos contraheretur: nam is, qui non debitam pecuniam soluerit, hoc ipso aliquid negotii gerit: cum autem aedificium in area sua ab alio positum dominus occupat, nullum negotium contrahit. sed et si is, qui in aliena area aedificasset, ipse possessionem tradidisset, condictionem non habebit, quia nihil accipientis faceret, sed suam rem dominus habere incipiat. et ideo constat, si quis, cum existimaret se heredem esse, insulam hereditariam fulsisset, nullo alio modo quam per retentionem impensas seruare posse.
- 34 IDEM libro quadragesimo digestorum. Is cui hereditas tota per fideicom- [B. 24, 6, 34] missum relicta est et praeterea fundus, si decem dedisset heredi, et¹ heres suspectam hereditatem dixerit et eam ex Trebelliano restituerit, causam dandae pecuniae non habet, et ideo quod eo nomine quasi implendae condicionis gratia dederit, condictione repetet.
- 35 IDEM libro quadragesimo quinto digestorum. Qui ob rem non defensam [B. 24, 6, 35] soluit, quamuis postea defendere paratus est, non repetet quod soluerit.
- 36 PAULUS libro quinto epitomarum Alfeni digestorum. Seruus cuiusdam in- [B. 24, 6, 36] sciente domino magidem commodauit: is cui commodauebat pignori eam posuit et fugit: qui accepit non aliter se redditum siebat, quam si pecuniam accepisset: accepit a seruulo et reddidit magidem: quae situm est, an pecunia ab eo repeti possit. respondit, si is qui pignori accepisset magidem alienam scit apud se pignori deponi, furti eum se obligasse ideoque, si pecuniam a seruulo accepisset redimendi furti causa, posse repeti: sed si ne- scisset alienam apud se deponi, non esse furem, item, si pecunia eius nomine, a quo pignus acceperat, a seruo ei soluta esset, non posse ab eo repeti.
- 37 IULIANUS libro tertio ad Urseum Ferocem. Serum meum insciens a te emi [B. 24, 6, 37] S

F[P(VLU)]

¹ et] si (Hal.)?

1 in om. P^a 3 idemque] idem P^aL^a 4 in quibus om. P^a | condictionem F^a 5 repetitionem PLU^a 9 si posteaquam utrumque soluerit om. F^aP^a | ex his de bis P^a 10 soluto] F^aL^a, solutum F^aPU 14 et soluerit om. PVLU | mulier om. P^aV, post sit U 15 obligatum P^aV | dotis om. P^a 16 ex quo P^a | non poterit PVLU 17 ei] eius P^a

20 tricesimo F^a 21 aede F(suppl. f) 24 tradi-dasset F^a | condictionem F^a 25 face-ret] F^aP^aL^a, facere F^aP^aV | incipiat] F^a, incipiet F^aPVLU 26 fulsisset] fulsisset F^a 28 total] datus P^a 31 eo] et F^a 33 para-tus est defendere PVLU 36 agebat PU 40 alienum F^a | a qua P^a 41 seruulo PLU | posset PL

pecuniamque tibi solui: eam me a te repetitum et eo nomine condictio[n]em mihi esse omnimodo puto, siue scisses meum esse siue ignorasses.

AFRICANUS libro nono quaestionum. Frater a fratre, cum in eiusdem potestate essent, pecuniam mutuatus post mortem patris ei soluit: quae situm est, an repeteret possit. respondit utique quidem pro ea parte, qua ipse patri heres exstitisset, repetitum, 5 pro ea uero, qua frater heres exstiterit, ita repetitum, si non minus ex peculio suo ad fratrem peruenisset: naturalem enim obligationem quae fuisset hoc ipso sublatam uideri, quod peculii partem frater sit consecutus, adeo ut, si praelegatum filio || eidemque debitori f. 198 id fuisset, deductio huius debiti a fratre ex eo fieret. idque maxime consequens esse ei sententiae, quam Iulianus probaret, si extraneo quid debuisse[nt] et ab eo post mortem patris 10 exactum esset, tantum iudicio eum familie Herciscundae recipatur a coheredibus fuisse, quantum ab his creditor actione de peculio consequi potuisset. igitur et si re integra familie Herciscundae agatur, ita peculium diuidi aequum esse, ut ad quantitatem eius indemniss a coherede praestetur: porro eum, quem aduersus extraneum defendi oportet, longe magis in eo, quod fratri debuisse[nt], indemnem esse praestandum. Quae situm est, si pater 15 filio crediderit isque emancipatus soluat, an repeteret possit. respondit, si nihil ex peculio apud patrem remanserit, non repetitum: nam manere naturalem obligationem argumento case, quod extraneo agente intra annum de peculio deduceret pater, quod sibi filius debuisse[nt]. Contra si pater quod filio debuisse[nt] eidem emancipato soluerit, non repetet: nam hic quoque manere naturalem obligationem eodem argumento probatur, quod, si extraneus 20 intra annum de peculio agat, etiam quod pater ei debuisse[nt] computetur. eademque erunt et si extraneus heres exhereditato filio soluerit id, quod ei pater debuisse[nt]. Legati satis accepi et cum fideiussor mihi soluisse[nt], apparuit indebitum fuisse legatum: posse eum repetere existimauit. 24

MARCIANUS libro octavo institutionum. Si quis, cum a fideicommissario sibi B. 24, 6, 39 S cauere poterat, non cauerit, quasi indebitum plus debito eum solutum repetere posse diu Seuerus et Antoninus rescripserunt.

IDEM libro tertio regularum. Qui exceptionem perpetuam habet, solutum B. 24, 6, 40 S per errorem repetere potest: sed hoc non est perpetuum. nam si quidem eius causa exceptio datur cum quo agitur, solutum repetere potest, ut accidit in senatus consulto de 30 intercessionibus: ubi uero in odium eius cui debetur exceptio datur, perperam solutum non repetitur, ueluti si filius familias contra Macedonianum mutuam pecuniam acceperit et pater familias factus soluerit, non repetit. Si pars domus, quae in diem per fideicommissum reflecta est, arserit ante diem fideicommissi cedentem et eam heres sua impensa refecerit, deducendam esse impensam ex fideicommisso constat et, si sine deductione domum tradiderit, posse incerti condici, quasi plus debito dederit. Si pactus fuerit patronus cum liberto, ne operae ab eo petantur, quidquid postea solutum fuerit a liberto, repeti potest. 35

NERATIUS libro sexto membranarum. Quod pupillus sine tutoris auctoritate B. 24, 6, 41 Sf stipulanti promiserit¹ soluerit, repetitio est, quia nec natura debet. 39

ULPIANUS libro sexagensimo octavo ad edictum. Poena[re] non solent repeti, B. 24, 6, 42 E cum depensae sunt.

PAULUS libro tertio ad Plautium. Si quis iurasset se dare non oportere, ab B. 24, 6, 43 E omni contentione discedetur atque ita solutam pecuniam repeti posse dicendum est.
F[P(VLU)]

¹ et ius. (dett.)

2 ignorasset F^a 3 l. 38 continuatur antecedenti F | potestatem F^aL 4 essent] essem F^a | mortem] matrem P^a 6 extiterit heres VU, exxit heres PL 7 q[uo]d a F^a | ipsum sublatum P^a 8 praelegata P^a 11 iudicium P^a | a quoheredibus P 12 igitur] idem P^aL, ergo U^a, int. U^a 13 diuidu F^a 14 a quoherede P 18 quod sibi ... 19 pater bis F^a 19 q[uo]d F^a | eidem] et eidem P^aU,

et eadem V | non repete[n]t F^a, om. PVLU 20 hic] id P^aV 22 et[er] et si F^a 30 senatum consultum F^aPVU 31 uero] uer F (suppl. f.) 34 arserit] apserit F^a | fideicommisso PVLU 35 fideicommisso] fideicommisso cedentem et ea h. s. i. reficerit P^a | si om. P^a 39 repetitio est] repetitionem P^aV, repetitionem habet V^a

- 44 IDEM libro quarto decimo ad Plautium. Repetitio nulla est ab eo qui suum [B. 24, 6, 44] E
recepit, tametsi ab alio quam nero debitore solutum est.
- 45 LAUOLENUS libro secundo ex Plautio. Si is, qui hereditatem uendidit et [B. 24, 6, 45] E
emptori tradidit, id, quod sibi mortuus debuerat, non retinuit, repetere poterit, quia plus 4
debito solutum || per condictionem recte recipietur. f. 198^r
- 46 IDEM libro quarto ex Plautio. Qui heredis nomine legata non debita ex num- [B. 24, 6, 46] E
mis ipsius heredis soluit, ipse quidem repetere non potest: sed si ignorante herede nummos
eius tradidit, dominus, ait, eos recte vindicabit. eadem causa rerum corporalium est.
- 47 CELSUS libro sexto digestorum. Indebitam pecuniam per errorem promisi: [B. 24, 6, 47] E
eam qui pro te fideiusserset soluit. ego existimo, si nomine tuo soluerit fideiussor, te fide- 18
iussori, stipulatorem tibi obligatum fore: nec exspectandum est, ut ratum habeas, quoniam
potes uideri id ipsum mandasse, ut tuo nomine solueretur: sin autem fideiussor suo nomine
soluerit quod non debebat, ipsum a stipulatore repetere posse, quoniam indebitam iure
gentium pecuniam soluit: quo minus autem consequi poterit ab eo cui soluit, a te mandati
iudicio consecuturum, si modo per ignorantiam petentem exceptione non summouerit. 15
- 48 IDEM libro sexto digestorum. Quod promisit, si aliquid a se factum sit uel [B. 24, 6, 48] E
cum aliquid factum sit, dare se decem, si, priusquam id factum fuerit, quod promisit
dederit, non uidebitur fecisse quod promisit atque ideo repetere potest.
- 49 MODESTINUS libro tertio regularum. His solis pecunia condicitur, quibus [B. 24, 6, 49] E
quoquo modo soluta est, non quibus proficit. 20
- 50 POMPONIUS libro quinto ad Quintum Mucium. Quod quis sciens indebitum [B. 24, 6, 50] E
dedit hac mente, ut postea repeteret, repetere non potest.
- 51 IDEM libro sexto ad Quintum Mucium. Ex quibus causis retentionem quidem [B. 24, 6, 51] E
habemus, petitionem autem non habemus, ea si soluerimus, repetere non possumus. 24
- 52 IDEM libro uicensimo septimo ad Quintum Mucium. Damus aut ob causam [B. 24, 6, 52] E
aut ob rem: ob causam praeteritam, ueluti cum ideo do, quod aliquid a te consecutus
sum uel quia aliquid a te factum est, ut, etiamsi falsa causa sit, repetitio eius pecuniae
non sit: ob rem nero datur, ut aliquid sequatur, quo non sequente repetitio competit. 28
- 53 PROCULUS libro septimo epistularum. Dominus testamento seruo suo liber- [B. 24, 6, 53] E
tatem dedit, si decem det: seruo ignorante id testamentum non ualere data sunt mihi
decem: quaeritur, quis repetere potest. Proculus respondit: si ipse seruo peculiares num-
mos dedit, cum ei a domino id permissum non esset, manent nummi domini eosque non
per condictionem, sed in rem actione petere debet. si autem alias rogatu serui suos num-
mos dedit, facti sunt mei eosque dominus serui, cuius nomine dati sunt, per condictionem
petere potest: sed tam benignius quam utilius est recta uia ipsum qui nummos dedit
suum recipere. 30
- 54 PAPINIANUS libro secundo quaestionum. Ex his omnibus causis, quae iure [B. 24, 6, 54] P
non ualuerunt uel non habuerunt effectum, secuta per errorem solutione condictioni
locus erit. 30
- 55 IDEM libro sexto quaestionum. Si urbana praedia locauerit praedo, quod [B. 24, 6, 55] P
mercedis nomine ceperit, ab eo qui soluit non repetetur, sed domino erit obligatus. idemque
iuris erit in uecturis nauium, quas ipse locauerit aut exercuerit, item mercedibus seruorum,
quorum opera per ipsum fuerint locatae. nam si seruus non locatus mercedem ut domino
praedoni rettulit, non fiet accipientis pecunia. quod si uecturas nauium, quas dominus
F[P(VLU)]

2 recipit *PVLU* | tamensi *F*, tamen etsi *L*^o
3 libro xiii ad plautium *PV?LU* 4 emptore
F, 5 conductionem *F*^o*L*, 7 coherede *P*^o
8 ait eos] *F*, eos *F*^o*PVLU* 14 soluet *F*^o
15 non *om. P*^o*V* 16 *l. 48 om. F*, *suppl. in*
fine folii F^o | libro uii *P*, libro uiii *U* 20 quo-
quo] quo *P*^o*V* | proficiat *PVL* 26 quod a

te consecutus sum aliquid *PVLU* 27 re-
petitio eius pecuniae non sit] *FL*, repeti non
possit *U*, *om. P*^o*V* 30 seruo] seruo suo
P^o*V* | ualeret *P* | datae *PU* 33 action-
em *P*^o*U* | rogatu serui *F* 34 dedit] de-
dit cum ei a domino id permissum *P* | mei
eius *PVLU* 42 erit 'obligatus' in *F*^o

locauerat, item pensiones insularum acceperit, ob indebitum ei tenebitur, qui non est liberatus soluendo. quod ergo dici solet praedomi fructus posse condici, tunc locum habet, cum domini fructus fuerunt.

IDEM libro octavo quaestionum. Sufficit ad causam indebiti incertum ^{¶ esse,} [B. 24, 6, 56 P f. 199] temporaria sit an perpetua exceptionis defensio. nam si qui, ne conueniatur, donec Titius ⁵ consul fiat, paciscatur, quia potest Titio decedente perpetua fieri exceptio, quae ad tempus est Titio consulatum ineunte, summa ratione dicetur, quod interim soluitur, repeti: ut enim pactum, quod in tempus certum collatum est, non magis inducit condictionem, quam si ex die debitor soluit, ita prorsum defensio iuris, quae causam incertam habet, condictionis ¹⁰ instar optinet.

IDEM libro tertio responsorum. Cum indebitum impuberis nomine tutor nu- [B. 24, 6, 57 P mersuit, impuberis condicio est. Creditor, ut procuratori suo debitum redderetur, man- dauit: maiore pecunia soluta procurator indebiti causa conuenietur: quod si nominatim, ut maior pecunia solueretur, delegauit, indebiti cum eo *qui* delegauit erit actio, quae non ui- detur *perempta*, si frustra cum procuratori lis fuerit instituta. ¹⁵

IDEM libro nono responsorum. Seruo manumisso fideicommissum ita reliquit, [B. 24, 6, 58 P si ad libertatem ex testamento peruererit: post acceptam sine iudice pecuniam ingenuus pronuntiatus est: indebiti fideicommissi repetitio erit.

IDEM libro secundo definitionum. Si fideiussor iure liberatus soluerit errore [B. 24, 6, 59 P pecuniam, repetenti non obicit: si uero reus promittendi per errorem et ipse postea pecu- ²⁰ niam soluerit, non repetet, cum prior solutio, quae fuit irrita, naturale uinculum non dissoluit, nec ciuile, si reus promittendi tenebatur.

PAULUS libro tertio quaestionum. Iulianus *terum* debitorem post item con- [B. 24, 6, 60 P testatam manente adhuc iudicio negabat soluentem repetrere posse, quia nec absolutus nec condemnatus repetrere posset: licet enim absolutus sit, natura tamen debitor permanet: ²⁵ similemque esse ei dicit, qui ita promisit, siue nauis ex Asia uenerit siue non uenerit, quia ex una causa alterius³ solutionis origo proficiscitur. Ubi autem quis quod pure debet sub condicione nouandi anime promisit, plerique putant pendente nouatione solutum repe- ³⁰ trere posse, quia ex qua obligatione soluat, adhuc incertum sit: idemque esse etiam, si diuersas personas ponas eandem pecuniam pure et sub condicione nouandi animo promi- nisse. sed hoc dissimile est: in stipulatione enim pura et condicionali eundem debitum certum est.

SCAEUOLA libro quinto responsorum. Tutores pupilli quibusdam creditoribus [B. 24, 6, 61 P patris ex patrimonio paterno soluerunt, sed postea non sufficientibus bonis pupillum ab- stinnerant: quaeritur, an quod amplius creditoribus per tutores pupilli solutum est uel ³⁵ totum quod acceperunt restituere debeat. respondi, si nihil dolo factum esset, tutori qui- dem uel pupillo non deberi, creditoribus autem aliis in id, quod amplius sui debiti solutum est, teneri.

MARCIANUS libro quarto fideicommissorum. Fideicommissum in stipulatione [B. 24, 6, 62 P deductum tametsi non debitum fuisset, quia tamen a sciente fidei explendae causa pro- ⁴⁰ missum esset, debetur.

F[P(VLU)]

¹ condicionis (det.)? ² alternae?

3 cum domini] eum homini *F¹* fuerint *PVLU*
 5 temporalia *P²*, temporalis *P³* *V⁴LU*, *inc.* *V⁵* |
 si *om.* *PVLU* | qui'n ne *F²* 8 collocatum
P⁶V⁷U 9 prorsus *PLU* | incertus *P⁸* 14 sol-
 uetur *P⁹* | qui *om.* *F¹⁰* 15 *perempta*] *Taur.*
empta FP¹¹V¹², adempta *P¹³V¹⁴LU*: *ἄγρος* (ò
λανεῖστης) *ὑπόκειται* καὶ *οὐκ ἐλεγθερότας* *B*
(Anon.) | frusta] strustam *P¹⁵* 16 respon-
 sorum] digestorum *PL* 18 pronuntiatum
F¹⁶P¹⁷ 19 definitionem *F¹⁸* 21 inrita *F¹⁹*

22 tenebitur *P²⁰U²¹* 23 destitutorem *P²²*? 24 in-
 dictum *P²³* posset *P²⁴* 26 siue non] si non *P²⁵*,
 et si non *V²⁶* 27 pure] petere *P²⁷* 28 sub con-
 ditione *om.* *F²⁸* 29 adhoc *F³⁰* 30 po'nas
F³¹, penes *P³²* 33 responsorum] digestorum
PL 34 paterno] partem *P³⁵* 35 amplius]
 amplius sui debiti *P³⁶* 36 debent *P³⁷* | tutori]
 tutoris tutori *PVLU* 40 fuisse't *F³⁸* | ex-
 pletae *P³⁹*

- 63 GAIUS libro singulari de casibus. Neratius casum refert, ut quis id quod [B. 24, 6, 63] ^P soluerit repetere non possit, quasi debitum dederit, nec tamen liberetur: uelut si is, qui cum¹ certum hominem deberet, statu liberum dederit: nam ideo eum non liberari, ¹⁹ | quod non in plenum stipulatoris hominem fecerit, nec tamen repetere eum posse, quod debitum dederit.
- 64 TRYPHONINUS libro septimo disputationum. Si quod dominus seruo debuit, [B. 24, 6, 64] ^{Pf} manumisso soluit, quamuis existimans ei aliqua teneri actione, tamen repetere non poterit, quia naturale adgnonit debitum: ut enim libertas naturali iure continetur et dominatio ex gentium iure introducta est, ita debiti uel non debiti ratio in condicione naturaliter intellegenda est.
- 65 PAULUS libro septimo decimo ad Plautium. In summa, ut generaliter de re- [B. 24, 6, 65] ^E petitione tractemus, sciendum est dari aut ob transactionem aut ob causam aut propter 1 condicionem aut ob rem aut indebitum: in quibus omnibus queritur de repetitione. Et quidem quod transactionis nomine datur, licet res nulla media fuerit, non repetitur: nam si lis fuit, hoc ipsum, quod a lite disceditur, causa uidetur esse. sin autem euidens ca- 2 lumnia detegitur et transactio imperfecta est, repetitio dabitur. Id quoque, quod ob can- 3 sum datur, puta quod negotia mea adiuta ab eo putau, licet non sit factum, quia donari² uolui, quamuis falso mihi persuaserim, repeti non posse. Sed agere per condicionem 4 propter condicionem legati uel hereditatis, sive non sit mihi legatum sive ademptum lega- 5 tum, possum, ut repeatam quod dedi, quoniam non contrahendi animo dederim, quia causa, propter quam dedi, non est secuta. idem et si hereditatem adire nolui uel non potui, non idem potest dici, si seruos meus sub condicione heres institutus sit et ego dedero, 6 deinde manumissus adierit: nam hoc casu secuta res est. Quod ob rem datur, ex bono 7 et aequo habet repetitionem: ueluti si dem tibi, ut aliquid facias, nec feceris. Ei, qui in- 8 debitum repetit, et fructas et partus restitui debet deducta impensa. In frumento indebito 9 soluto et bonitas est et, si consumpsit frumentum, pretium repetet. Sic habitatione dat- 10 pecuniam condicam, non quidem quanti locari potuit, sed quanti tu conducturus fuisses. 11 Si seruum indebitum tibi dedi eumque manumisisti, si sciens hoc fecisti, teneberis ad pre- 12 titum eius, si nesciens, non teneberis, sed propter operas eius liberti et ut hereditatem eius 13 restitutas. Indebitum est non tantum, quod omnino non debetar, sed et quod alii debetur, 14 si alii soluatur, aut si id quod alius debebat alius quasi ipse debeat soluat.
- 66 PAPINIANUS libro octavo quaestionum. Haco condicte ex bono et aequo [B. 24, 6, 66] ^P introduce, quod alterius apud alterum sine causa deprehenditur, reuocare consuevit.
- 67 SCAEUOLA libro quinto digestorum. Stichus testamento eius, quem dominum [B. 24, 6, 67] ^A suum arbitrabatur, libertate accepta, si decem annis ex die mortis annuos decem heredibus praestisset, per octo annos praeinitam quantitatem ut iussus erat dedit, postmodum se ingenuum comperit nec reliquorum annorum dedit et pronuntiatus est ingenuus: quaesitum est, an pecuniam, quam heredibus dedit, ut indebitum datam repetere et qua actione possit respondit, si eam pecuniam dedit, quae neque ex operis suis neque ex re eius, cui bona fide seruiebat, quasita sit, posse repeti. Tutor creditori pupilli sui plus quam debebatur exsoluit et tutelae iudicio pupillo non imputauit: quaero an repetitionem aduersus credi- F[P(VLU)]

¹ cum] cui? ² donare (P^t: ὡς θελήσας δωρίσασθαι B)?

2 debitum dederit] FL, deberit P^a, dederit P^tV, dederit debitum U 7 ei] et P^a 11 ad plantium] disputationum ad pl. P^t | ut] aut P^a 13 ob om. P^t 15 sin autem ... 16 dabitur] οὐκ ἀναλαμβάνεται, εἰ μη ἀρι προφανῆς ἐλέγχεται σύκοφαντία καὶ ἀτελής ἔστιν ἡ διάλυσις B (Anon.) 17 putau] puta illi F^t 19 propter condicionem] P^tV^tL^t, propter condicionem FP^t, om. P^tV^t 20 causa propter] propter causam P^tV^tU^t 26 repetet et sic PVL^tU, repetare et sic L^t 27 locari

potuit] sic ad B (Anon.): οὐχ ὅσογ ἡδύνατο μιθογέθαι, locare potuit FP^tL^t, locare potui P^tL^tU | condicturus P^t 30 re stitu'as F (postremum t dol. F^t, st uid. erasum a m. incerta) | est] erit PVL^tU | omnino] hominino F, homini P^t (non f) | et om. PVL^t 31 aliis] aliis P^t | debebat PVL^t | soluit PVL 32 haec] est P^t | condicte c'lo F^t 36 annos] annis P^t | postmo'r'dum F^t 37 compererit F^tP 39 respondi PVL 40 debeatur P^tL^t 41 iud.] in iud. P^t | repetitione'm' F^t

2 torem haberet. respondit habere. Titius cum multos credidores haberet, in quibus et Seium, bona sua priuatim facta uenditione Maeuio | concescit, ut satis creditoribus faceret: f. 200 sed Maeuius soluit pecuniam Seio tamquam debitam, quae iam a Titio fuerat soluta: quae-
suum est, cum postea repperiantur apochae apud Titium debitorem partim soluta pecuniae,
cui magis repetitio pecuniae indebitae solutae competit, Titio debitori an Maeuio, qui in 5 rem suam procurator factus est. respondit secundum ea quae proponerentur ei, qui postea
3 soluisset. Idem quaesit, an pactum, quod in pariationibus adscribi solet in hunc modum
'ex hoc contractu nullam inter se controversiam amplius esse' impedit repetitionem.
4 respondit nihil proponi, cur impediret. Lucius Titius Gaio Seio minori annis uiginti quinque
pecuniam certam credidit et ab eo aliquantum usurarum nomine accepit, et¹ Gaii Seii 10
minoris heres aduersus Publum Maeuium a praeside prouinciae in integrum restitutus est,
ne debitum hereditarium solueret, et² nec quoquam de usuris eiusdem sortis, quas Seius
minor annis uiginti quinque exsolueret³, repetendis tractatum apud praesidem aut ab eo
est pronuntiatum: quaero, an usuras, quas Gaius Seius minor annis uiginti quinque quoad
minaret creditori exsolueret⁴, heres eius repetere possit. respondit secundum ea quae pro- 15
ponerentur condici id, quod usurarum nomine defunctus soluisset, non posse. item quaero,
si existimes repeti non posse, an ex alio debito heres retinere eas possit. respondit ne
hoc quidem.

VII.

R DE CONDICTIONE SINE CAUSA R

19

SP

1 ULPLANUS libro quadragensimo tertio ad Sabinum. Est et haec species con- [B.24, 8, 1] S
dictionis, si quis sine causa promiserit uel si soluerit quis indebitum. qui autem promisit
sine causa, condicere quantitatem non potest quam non dedit, sed ipsam obligationem.
1 Sed et si ob causam promisit, causa tamen secuta non est, dicendum est condictionem
2 locum habere. Siue ab initio sine causa promissum est, siue fuit causa promittendi quae 25
3 finita est uel secuta non est, dicendum est condictioni locum fore. Constat id demum posse
condici alicui, quod uel non ex iusta causa ad eum peruenit uel reddit ad non iustum
causam.

2 IDEM libro trigensimo secundo ad edictum. Si fullo uestimenta lauanda con- [B.24, 8, 2] S
duxerit, deinde amissis eis domino pretium ex locato conuentus praestiterit posteaque do- 30
minus inuenerit uestimenta, qua actione debeat consequi pretium quod dedit? et ait Cas-
sius eum non solum ex conducto agere, uerum condicere domino posse: ego puto ex
conducto omnimodo eum habere actionem: an autem et condicere possit, quaesitum est,
quia non indebitum dedit: nisi forte quasi sine causa datum sic putamus condici posse:
etenim uestimentis inuentis quasi sine causa datum uidetur. 35

3 IULLANUS libro octavo digestorum. Qui sine causa obligantur, incerti con- [B.24, 8, 3] S
dictione consequi possunt ut liberentur: nec refert, omnem quis obligationem sine causa
suscipti an maiorem quam suscipere eum oportuerit, nisi quod alias condictione id agitur,
F[P(VLU)]

¹ et del. (Hal.) ² et del. ³ exsoluerat (Hal.)? ⁴ exsoluerat (u. i.)?

1 cum] com F, quod P^aL^aU^a 2 maeuius]
maeuio F^a 5 cui om. P^a 7 ab idem l. inc. F|
quaesit] quae sunt P^a, quaesi U | paria-
tionibus] F^aP^a et ex Pi(sana) U^a cum B
(Anon.); èn rāic ànoðeizeci (id est in apochie),
pactionibus F^aP^aLU 9 proponitur impe-
dire (-ri P^a, -ret U^a) PVU | minoris P^a
10 aliquantum] quantum P^a | ga*ri* F^a 12 qua-
seius F 13 repetendis om. P^a 15 exsol-
uerat PVL^a | respondi PLU 16 condici
om. P^a | usuram P^a 17 respondi PVU 22 si
om. PVL 23 ipsum F^a 24 et si] si PVLU |

promiserit PVLU | condictionem locum ha-
bere] condictioni locum (locus P^a) fore PVLU
26 finitis F | condictionis locus P^a 27 quod
uel] uel quod PVLU 29 labanda F 30 eis]
his PVLU 31 pr'a etium F^a 34 quasi
sine causa datum sic] quia si s. c. d. sic F,
quia s. c. d. sit PVLU 35 inuentis om. P,
etenim uestimentis inuentis om. L^a, uesti-
menti (etenim et inu. om.) U | quasi] quia
PL^aU 36 obligatur P | condictionem F^a
38 oportuerit] FU^a, oportueret P^a, oporteret
P^aV, oportet L, oportuerat U^a

ut omni obligatione liberetur, alias ut exoneretur: ueluti qui decem promisit, nam¹ si quidem nullam causam promittendi habuit, incerti condictiones consequitur, ut tota stipulatio accepto fiat, at si, cum quinque promittere deberet, decem promisit, incerti consequetur, ut quinque liberetur.

- 4 AFRICANUS libro octauo || quaestionum. Nihil refert, utrumne ab initio sine B. 24, 8, 4 causa quid datum sit an causa, propter quam datum sit, secuta non sit.

- 5 PAPINIANUS libro undecimo quaestionum. Anunculo nuptura pecuniam in BS. 28, 4, 52 dotem dedit neque nupsit: an eandem repetere possit, quae situm est. dixi, cum ob turpem causam dantis et accipientis pecunia numeretur, cessare condictionem et in delicto pari potiorem esse possessorem: quam rationem fortassis aliquem secutum respondere non habituram mulierem condictionem: sed recte defendi non turpem causam in proposito quam nullam fuisse, cum pecunia que daretur in dotem conuerti nequiret: non enim stupri, sed 1 matrimonii gratia datam esse. Nouerca priuigno, nurus socero pecuniam dotis nomine dedit neque nupsit. cessare condicione prima facie uidetur, quoniam iure gentium incestum committitur: atquin uel magis in ea specie nulla causa dotis dandae fuit, condicione igitur competit.

F[P(VLU)]

¹ nam *del.*

3 debet *P^a* | consequatur *PVL*, consequitur *U* 5 u'r'trumne *F* 6 propter quam datum] pro qua quid actum *P^a*, pro qua quid datum *P'L*, pro qua id datum *V*, pro qua

id actum *U* 7 abunculo *F* 9 condicione *P^a* 11 sed] reor *P^a*, sed reor *P'L* 12 nequiret] nequid *PLU* 13 data esse *P^a*, datum esse *L'*, data est *U*